

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Zdravotně sociální fakulta

**INFORMOVANOST UČITELŮ ZÁKLADNÍCH ŠKOL O
MOŽNOSTECH MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY JAKO SOUČÁST
INTEGRACE**

Bakalářská práce

Autor: Kateřina Matlasová

Vedoucí práce: Mgr. Jitka Dvořáková, Ph. D.

Práce odevzdána dne: 20. srpna 2007

Thesis Abstract: Foreknowledge of Basic School's Teachers about Multicultural Education as a part of Integration

The aim of this bachelor work is one of the possible points of view how to approach to Multicultural Education in the Czech Republic. I mean mainly the teaching staff – the present and future teachers – and their view of this new phenomenon.

Changes in the Czech Republic after the revolution in 1989 were direct consequences of the influx of migrants, immigrants or foreign workers. All these people bring their own culture to the Czech milieu. It was the first time we start to talk about the culture and lifestyle of these ethnic minorities who live in our country. For this reason, it is essential to cope with this problem and inform people about it. One of the main elements how to change the following future is Multicultural Education at Basic Schools. The change in this perception of ethnic minorities and foreigners is a new school law. It contains educational programmes including Multicultural Education.

Is it possible to change the approach to Multicultural Education? Is the teaching staff prepared for this change? These are only a few questions on which this work tries to find answers.

This research has shown that there is a lack of awareness of Multicultural Education. Neither the teachers at schools nor the students at Pedagogical Faculties is well-informed about this kind of education. Because of this, universities are unable to induce their students to solve the problem.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Informovanost učitelů základních škol o možnostech multikulturní výchovy jako součást integrace“ vypracovala samostatně a pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 písmena b zákona číslo 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 20. 8. 2007

.....
Kateřina Matlasová

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat Mgr. Jitce Dvořákové, Ph. D., za odborné vedení bakalářské práce, a ředitelům jednotlivých základních škol, kteří mi umožnili provést dotazníkové šetření s žáky a učiteli a přispěli mi svými informacemi

OBSAH

ÚVOD	7
1. Současný stav	9
1.1 <i>Vymezení základních pojmů</i>	10
1.1.1 <i>Vymezení pojmu multikulturalismus</i>	10
1.1.2 <i>Vymezení pojmu multikulturní výchova</i>	10
1.1.3. <i>Vymezení pojmu multikulturní společnost</i>	11
1.1.4 Integrace	11
1.1.5 Asimilace	12
1.1.6 Imigrant.....	12
1.1.7 Azylant	12
1.1.8 Cizinec	12
1.1.9 Etnikum.....	13
1.1.10 Etnicita	13
1.1.11 Etnické vědomí.....	13
1.1.12 Národ	14
1.1.13 Národnost	14
1.1.14 Národnostní menšina	15
1.1.15 Kultura	15
1.1.16 Enkulturační	16
1.1.17 Akulturační	16
1.1.18 Kulturní vzorce.....	16
1.1.19 Xenofobie	17
1.1.20 Rasa	17
1.1.21 Rasismus	18
1.1.22 Předsudky a stereotypy	18
1.1.23 Diskriminace	19
1.2 <i>Využití multikulturní výchovy ve školách</i>.....	19

1.2.1	Alternativní škola	19
1.3	<i>Realizace multikulturní výchovy</i>	20
1.4	<i>Kurzy multikulturního vzdělávání pro učitele základních škol</i>	22
1.5	Multikulturní centra	24
2.	Cíle práce a hypotézy	25
2.1	<i>Cíle práce</i>	25
2.2	<i>Hypotézy</i>	25
3.	Metodika	26
3.1	<i>Charakteristika zkoumané oblasti</i>	26
3.1.1	<i>Metodický postup</i>	29
3.1.2	<i>Sekundární analýza dat</i>	29
3.1.3	<i>Dotazník</i>	30
3.2	<i>Charakteristika výzkumného souboru</i>	31
4.	Výsledky	33
4. 1	Zpracování výzkumného souboru – učitelé základních škol z Jindřichova Hradce	34
4. 2	Zpracování výzkumného souboru – studenti pedagogické fakulty v Českých Budějovicích	56
4. 3	Zpracování výzkumného souboru – žáci 8. a 9. tříd jindřichohradeckých základních škol.....	66
5.	Diskuse	80
6.	Závěr	83
7.	Seznam použité literatury	86
8.	Klíčová slova	89
9.	Přílohy	90

Úvod

„Ach, Čechy krásné, Čechy mé, ...“ zpívá se ve známé zlidovělé písni. Ano, oblast Čech, Moravy a Slezska, nebo chcete-li dnešní České republiky, má bezesporu své kouzlo a zvláštní postavení uprostřed Evropy.

Také česká národní hymna nezapomíná opěvovat krásy vlasti. Opravdu, český prostor je plný přírodních krás, když na nic jiného, tak na ně je většina Čechů právem pyšná.

Česká oblast je však výjimečná nejen svými přírodními úkazy, ale také svým specifickým geografickým postavením – je přirozeným „srdcem Evropy“. Toto výhodné strategické postavení však Čechům nepřinášelo jen výhody. Takové „místo“ bylo vždy středem zájmu různých „velmocí“, ať už z ekonomických, vojenských, tedy převážně politických důvodů.

Jak ukazují historické poznatky, Češi díky své zeměpisné poloze vždy trpěli. Český národ po celou dobu své existence musel odrazet mnohé agresory, mnoho výpadů na českou samostatnost. Geografické podmínky, prostor obklopený věncem hraničních hor, dlouhá léta poddanství, nevolnictví, a následně i národnostní poroby však vedly i k některým negativním dopadům na český národ. Národ jako takový je určen několika důležitými rysy – v první řadě jazykem, dále prostorem, ve kterém tato skupina lidí žije. „Národ je osobitě a uvědomělé kulturní a politické společenství, na jehož utváření mají největší vliv společné dějiny a společné území.“ (Průcha J. *Multikulturní výchova. Příručka nejen pro učitele*. 2006, s. 34) Český národ nikdy nebyl tvořen jednodílnou skupinou „Čechů“, vždy tu byly velmi početné národnostní skupiny – v první řadě mnoho Němců, Poláků, Ukrajinců – Rusínů, Maďarů... Až na uměle vyvolané „rozmlísky“ to bylo povětšinou soužití spořádané a bezproblémové.

Tři sta let národnostní poroby, druhá světová válka a s ní související okupace Československa, v období socialismu násilný „proletářský internacionalismus“, nucená „láska“ k Sovětskému svazu, to vše vyvolalo vlnu nesnášenlivosti k ostatním.

Zajímavé je, že pokud Čech odešel do ciziny, poměrně dobře a relativně lehce se asimiloval v cizím prostředí. V obráceném případě, tj. při příchodu cizince do českého prostředí, to vždy přinášelo řadu problémů. Cizinci byli vnímáni jako něco cizího až

nepřátelského. I současné výzkumy veřejného mínění dokazují, že v českém prostředí je silně zakořeněná xenofobie, jak uvádí Raxen, Zpráva o stavu rasismu, xenofobie a antisemitismu v Českém republice v roce 2006. Monitorovací zprávu o projevech rasismu, xenofobie a antisemitismu na území České republiky, vytvořila obecně prospěšná společnost Člověk v tísni v rámci projektu RAXEN (European Racism and Xenophobia Information Network) Praha, říjen 2006.

A jaké je to v dnešní době, kdy Česká republika je členem NATO, byla přijata do Evropské unie a od 1. ledna 2008 má vstoupit do tzv. „schengenského“ prostoru.

Jak uvádí Kuras, celá pointa Schengenské dohody spočívá v tom, že mezi hranicemi členských států Evropské unie se neprovádí – nesmí provádět – žádná hraniční kontrola. Hraniční kontrola v Schengenu neexistuje, jak si může každý ověřit průjezdem hraničních přechodů Německo – Francie – Benelux.

Dokáží si Češi urovnat své vnitřní problémy, které jim třeba způsobuje soužití s romským etnikem? Jsme, my Češi, na takové „nové pořádky“ připraveni, dokážeme se s nimi vyrovnat?

Je otázka, zda se dají změnit historické souvislosti. Měly by. Mění-li se společnost, měly by se měnit i společenské a také historicky dané vztahy.

Důležité je, jak je společnost na změny připravována. Kdo jiný připravuje mladé lidi na budoucí život v naší společnosti než učitelé a budoucí učitelé.

1. Současný stav

„Cizinci v České republice mají v oblasti vzdělávání stejná práva a povinnosti jako občané České republiky (pokud není zákonem stanoveno jinak). Cizincům náleží právo na vzdělání podle Listiny základních práv a svobod. K právním předpisům Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR (MŠMT ČR), jimiž se řídí vzdělávání cizinců, patří: zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), § 20 - vzdělávání cizinců; pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k zajištění kurzů českého jazyka pro azylanty č.j. 21 153/2000-35 (vydáno 4. 6. 2000, účinnost od 1. 7. 2000, uveřejněno ve Věstníku MŠMT ČR č. 7/2000“ (Český statistický úřad. *Vzdělávání cizinců* [online]. [cit.2007-08-01]. Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/o/1414-06-za_rok_2006-4__vzdelavani_cizincu>)

Jak uvádí Český statistický úřad, v roce 2006 tvořil počet cizinců 1,3 % žáků základních škol v České republice. Nejčastěji se jedná o občany Vietnamu (28,5 %), Ukrajiny (22,2 %), Slovenska (17,0 %) a Ruska (7,7 %). Dosud nebylo jednoznačně stanoveno, jak by mělo probíhat vzdělávání pedagogů v oblasti multikulturní výchovy a integrace dětí cizinců. Nabídka pedagogických fakult v oblasti multikulturního vzdělávání a integrace dětí cizinců je velmi nízká. Pedagogická fakulta Masarykovy university, kabinet multikulturní výchovy na katedře sociální pedagogiky, nabízí svým studentům předmět multikulturní výchova, ve kterém mají možnost se díky přednáškám a kurzům s touto problematikou setkat. Většina studijních předmětů, které jsou vyučovány na pedagogických fakultách a které se týkají multikulturní výchovy, je výběrová, a studenti si sami zvolí, zda jsou pro ně důležité, zda jsou důležité pro jejich další praxi či ne (jak to může student sám posoudit v době, kdy neprošel řízenou praxí, v době, kdy ještě nemá ucelenou, respektive žádnou, představu o tom, co je a nebo není pro něho důležité?).

1.1 Základní pojmy

1.1.1 Vymezení pojmu multikulturalismus

„Multikulturalismus může být chápán jako ideál uskutečňované tolerance a respektu k jinému a odlišnému. Multikulturalismus je v tomto smyslu neuskutečňovanou možností, které – jak ukázala I. Youngová – brání různé podoby útlaku: marginalizace, bezmoc, kulturní imperialismus, násilí, vykořisťování. Základem pro spravedlivé uskutečňování multikulturalismu je uznání rozdílů, odlišností jedinců, skupin či celých kultur.“ (Taylor Ch. *Zkoumání politiky uznán. Multikulturalismus*. 2001, s. 183)

Jak uvádí Gulová, Štěpařová, multikulturalismus je totéž co rozmanitost. Rozmanitost je zastoupení lidí, kteří představují všechny kulturní a vrozené odlišnosti. Multikulturalismus znamená zahrnout do vzdělávání, teorie, vzdělávací koncepce a skutečnosti kultury, které byly tradičně nedostatečně zastoupeny ve všech vzdělávacích oblastech.

„V pojetí multikulturalismu, který oslavuje kulturní a sociální rozdílnost, je každá společnost či kultura samostatnou jednotkou, již od jiných jednotek oddělují hranice, které ji částečně definují tím, že ji odlišují od jiných. Jednotlivci jsou navíc odrazem kulturních a sociálních jednotek, k nimž náleží. Osobní identitu určují kulturní a sociální jednotky, do nichž byli jejich příslušníci kulturně a sociálně začleněni.“ (Fay B. *Současná filosofie sociálních věd. Multikulturní přístup*. 2002, s. 14)

Barša říká, že cílem multikulturalismu není separace vyloučených skupin, nýbrž integrace jejich příslušníků do společností rovnosti, svobody a solidarity.

1.1.2 Vymezení pojmu multikulturní výchova

Jak uvádí Průcha, v dnešním světě se objevil a intenzivně se rozvíjí fenomén multikulturní výchovy. V českém prostředí má tento termín velmi omezené pojetí, je chápán jako pedagogická záležitost: žáci a studenti ve školách, a i dospělí v různých

formách mimoškolního vzdělávání, mají možnost získávat poznatky, dovednosti a postoje, které je připravují na chápání a tolerování příslušníků jiných kultur.

1.1.3 Vymezení pojmu multikulturní společnost

„Multikulturní společnost je společnost, která se vyznačuje kulturní rozmanitostí, pluralitou. Různé kultury zde žijí vedle sebe nikoli izolovaně, ale ve vzájemné interakci a komunikaci, v níž může docházet ke spolupráci, k dialogu a k určitým vzájemným vlivům či vzájemnému kulturnímu obohacení. Ideál multikulturalismu je oslavou kulturní rozmanitosti, například jazykové nebo náboženské, je opakem praktik necitlivé asimilace ras, etnik, přistěhovalců.“ (Taylor Ch. *Zkoumání politiky uznán. Multikulturalismus*. 2001, s. 183)

1.1.4 Integrace

„Sjednocení, ucelení, splynutí, proces spojování ve vyšší celek; začlenění, zapojení“ (*Slovník cizích slov*. [online].[cit. 2007- 08-01]. Dostupné z <<http://www.slovník-cizich-slov.cz/integrace.html>>)

„Integrace imigrantů a vzdělávání dětí a mládeže z imigrantských rodin představuje v evropských zemích obrovský problém – pedagogický, sociální, ekonomický. Je to způsobováno tím, že počet imigrantů ve školách přibývá. Pro multikulturní výchovu tím vyvstávají různé úkoly, které se objevují, nebo ještě objevovat budou. Stále naléhavěji budou vyvstávat i u nás. Je proto užitečné podívat se, jak se jeví celá tato problematika v zemích Evropské unie i mimo ni.“ (Průcha J., *Multikulturní výchova. Příručka nejen pro učitele*. 2006, s. 136)

V Průchově knize (*Multikulturní výchova. Torie – praxe – výzkum*. 2000) je integrace uváděna jako způsob adaptace, kdy imigranti uznávají, že kontakt s kulturou hostitelské země je pro ně důležitý, a současně si však chtějí udržet svou vlastní kulturu.

1.1.5 Asimilace

„Přizpůsobení, splynutí.“ (*Slovník cizích slov*. [online]. [cit. 2007- 08-01] Dostupné z < <http://www.slovník-cizich-slov.cz/asimilace.html>>)

„Asimilace je postupné včleňování jednoho etnika a jeho kultury do kultury jiné tak, že znaky původní kultury se ztrácejí. Jsou nahrazovány znaky dominantními z přijímané kultury. V průběhu přirozené, nenásilné asimilace může docházet k vzájemnému obohacování participujících etnických a jiných společenství.“ (Brouček S. et al. *Základní pojmy etnické teorie*. 1991, s. 240)

1.1.6 Imigrant

Imigrant je cizinec, který žije v naší zemi z politických, ekonomických, náboženských a jiných důvodů, a pobývá zde déle než jeden rok.

1.1.7 Azylant

„Osobám, které splňují podmínky udělení azylu podle zákona číslo 437/2006., o azylu, účinnost od: 1. září 2006, úplné znění zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), jak vyplývá z pozdějších změn, je připsán status azylanta. Český azylový zákon se vztahuje na širší skupinu lidí než jenom na uprchlíky podle ženevské definice. Azyl, u nás, může být navíc udělen v případech slučování rodin nebo z humanitárních důvodů.“ (Hořavová et al. *Nečitelní cizinci. Jak se (ne)píše o cizincích v českém tisku*. 2003, s. 82)

1.1.8 Cizinec

„Cizincem je v ČR fyzická osoba, která není státním občanem České republiky. Práva a povinnosti cizinců upravuje zákon číslo 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky (v plném znění).“ (Hořavová et al. *Nečitelní cizinci Jak se (ne)píše o cizincích v českém tisku*. 2003, s. 81)

1.1.9 Etnikum

„Pojmem etnikum se v odborné literatuře označuje historicky vzniklá skupina lidí, kteří mají společný historický původ, rasový typ, jazyk, materiální a duchovní kulturu, mentalitu a tradice, a obývají společné území; dá se tedy také srovnat s pojmem kmen. Pojem pochází z řeckého ἔθνος (ethnos tedy lid).“ (*Wikipedie – Otevřená encyklopedie*. [online]. [cit.2007-08-01]. Dostupné z <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Etnikum>>)

1.1.10 Etnicita

„Etnicita je souhrn kulturních, rasových, jazykových a teritoriálních faktorů, historických osudů a představ o společném původu, formujících etnické vědomí člověka jako etnickou identitu.

Pojem etnicita je pro teorii multikulturní výchovy pojmem ústředním. Je tomu proto, že etnicita – tedy souhrn vlastností či znaků vymezujících etnikum – je úzce spojena s prvky příslušné kultury.“ (Průcha J. *Multikulturní výchova. Příručka nejen pro učitele*. 2006, s. 29)

1.1.11 Etnické vědomí

Jak uvádí Průcha, etnické vědomí, tedy etnická identita, uvědomování si člověkem, pocíťování sounáležitosti s určitou etnickou skupinou na základě společně sdílených znaků, etnicity nebo rodového původu. Etnická identita je souhrn názorů na původ, etnický prostor (vlast), historické osudy, postavení, úlohu a povahu vlastního etnika a na jeho místo mezi ostatními etniky.

„Etnické vědomí jako psychický stav obsahuje jednak složku kognitivní, jednak složku emocionální. Kognitivní složka etnického vědomí je souhrnem znalostí a názorů jednotlivců na původ odlišnost, historické osudy a jiné atributy. Kognitivní obsah etnického vědomí může být do určité míry sycen školní výukou a jinými formálními

zdroji (médiá) a může být také měřen určitými testy vědomostí. Emocionální složka etnického vědomí je méně přístupná objektivnímu pozorování. Jsou to subjektivní stavy prožívání, cítění, vážící se k vlastní etnické identitě, např. pocit starosti, lítosti či smutku v případě diskriminace vlastního etnika, nebo naopak pocity radosti, hrdosti v případě úspěchů vlastního etnika.“ (Průcha J. *Interkulturní psychologie: sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. 2007, s. 52 – 53)

1.1.12 Národ

Je velmi obtížné stanovit správnou definici národa (přesná a všeobecně uznávaná definice pojmu národ neexistuje), a proto uvádím dvě od sebe se naprosto lišící formulace:

„Národ (latinsky natio) je společenství lidí, kteří se hlásí ke stejné národnosti. Tímto pojmem se v různých zemích a jazycích odlišují zcela rozdílné sociální organismy. Rozlišuje se tak zejména mezi politickým a etnickým národem.“ (*Wikipedie – Otevřená encyklopedie*. [online]. [cit.2007-08-06] Dostupné z <<http://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1rod>>)

„Národ je historicky vzniklá a dlouhodobě utvářená společnost lidí, která se zformovala na základě blízkých podmínek a nesčetného množství okolností. Mezi nejzákladnější podmínky formování národa patří zejména: společně obývané, geograficky vymezené území, jazyková jednota, společné tradice a dějiny, vědomé sdílení téhož dějinného osudu, sdílení základních náboženských a kulturních tradic a duchovních a morálních principů.“ (*Velký sociologický slovník*. 1996, s. 668 – 669)

1.1.13 Národnost

Roubíček V., odborník na demografii, uvádí národnost jako příslušnost k určitému národu. Národnost je v současné době chápána ve dvojím smyslu pojmu „národ“:

- 1) Národ ve smyslu etnickém je soubor osob obvykle se společným jazykem, společnou historií, tradicí a zvyky, společným územím a národním hospodářstvím.
- 2) Národ ve smyslu politickém je prostě soubor občanů určitého státu, tedy soubor osob se státní příslušností tohoto státu.

„Státní občanství České republiky se podle zákona číslo 40/1993 Sb., o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky (v plném znění), nabyvá narozením, osvojením, určením otcovství, nalezením (u fyzické osoby mladší 15 let nalezené na území České republiky) či prohlášením nebo udělením.“ (Hořavová et al. *Nečitelní cizinci. Jak se (ne)píše o cizincích v českém tisku*. 2003, s. 81)

1.1.14 Národnostní menšina

Vymezení pojmu národnostní menšina dle zákona číslo 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin, § 2: Národnostní menšina je společenství občanů České republiky, žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi. Tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury, a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.

Příslušníkem národnostní menšiny je občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.

1.1.15 Kultura

„Kultura je souhrn prostředků a mechanismů specificky lidské adaptace k vnějšímu prostředí. Představuje program činnosti jednotlivců a skupin, který je fixovaný sociokulturními stereotypy a předávaný prostřednictvím kulturního dědictví. Kultura vystupuje v podobě:

- a) výtvorů lidské práce,
- b) sociokulturních regulativů (norem, hodnot, kulturních vzorců),
- c) idejí (kognitivních systémů),
- d) institucí organizujících lidské chování“.

(*Velký sociologický slovník*. 1996, s. 548 – 549)

1.1.16 Enkulturation

Dle Hartla, Hartlové je enkulturation formální i neformální přejímání kulturních norem a zkušeností jedincem v průběhu jeho ontogeneze.

1.1.17 Akulturation

„Akulturation je sociální proces, který se uskutečňuje ve všech případech, kdy se dostávají do dlouhodobého kontaktu nebo do střetu dvě kultury nebo i několik kultur současně. Pojem je v sociálních vědách poměrně jednotně definován.“ (Průcha J., *Interkulturní psychologie: sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. 2007, s. 49)

„Akulturation je proces sociálních a kulturních změn, ke kterým dochází v důsledku kontaktu různých kultur. Akulturation souvisí s difúzí kulturních prvků a s migrací etnik v prostoru. Na úrovni jednotlivce pak akulturation vystupuje jako proces sociálního učení. Pojem poprvé užíli v roce 1935 R. Redfield, R. Linton a M. J. Herskovits.“ (Wikipedie – Otevřená encyklopedie. [online]. [cit. 2007-08-06]. Dostupné z <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Akulturation>>)

1.1.18 Kulturní vzorec

„Kulturní vzorec je systém forem chování, hodnot a norem charakteristický pro danou společnost, který je obecně přejímán a napodobován, vstupuje do procesu

socializace jedinců, reprodukuje se v kulturních výtvorech a stabilizuje se ve zvycích a obyčejích“ (*Velký sociologický slovník*. 1996, s. 142 – 142).

1.1.19 Xenofobie

„Nedůvěra k odlišnostem a odchýlkám.“ (Slovník cizích slov. [online]. [cit. 2007-08-01]. Dostupné z <<http://www.slovník-cizich-slov.cz/xenofobie.html>>)

„Strach z toho, kdo přihází z ciziny, z cizího prostředí, mimo vlastní sociální útvar. Xenofobie je spojena s velmi silným heterostereotypem (způsob posuzování jiných na základě tradice své etnické či národnostní skupiny), a tím i autostereotypem (způsob posuzování své vlastní etnické či národnostní skupiny). Xenofobie je základem různých nenávistných ideologií, jako je rasismus, šovinismus, nacionalismus, fašismus apod.“ (Šisková T. et al. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1998, s. 12)

1.1.20 Rasa

„Rasa (race) je pojem používaný v biologii člověka a především ve fyzické antropologii. Historicky se vyvinul v souvislosti s rozvojem srovnávací anatomie, kdy věda objevovala a upřesňovala, že lidský rod (*homo sapiens*) není jednotný, nýbrž se odlišuje určitými anatomickými znaky, jako je barva kůže, vlasů a očí, tvar lebky a obličeje, výška a tělesné proporce. Vytvořila se vědecká teorie lidských ras či plemen, k jejímuž rozvoji významně přispěl český antropolog Aleš Hrdlička (1869 – 1943). V novější době jsou jako rozlišovací znaky ras používány ještě další charakteristiky, především rozdíly mezi lidskými populacemi vyjádřené genetickou informací.“ (Průcha J, *Interkulturní psychologie: sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. 2007, s. 62)

„V antropologické teorii ras bylo zavedeno určité třídění lidstva – rasová taxonomie – převážně podle somatických (tělesných) příznaků. Jako základní rasové skupiny byly vyčleněny rasa bílá, žlutá a černá; v současné vědecké terminologii rasa

(plemeno) europoidní, mongoloidní a negroidní.“ (Průcha J. *Interkulturní psychologie: sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. 2007, s. 62)

1.1.21 Rasismus

Jak uvádějí Nikolaj Demjančuk, Lucia Drotálová, pod pojmem rasismus rozumíme souhrn postojů, které vycházejí z přesvědčení, že jistá skupina lidí, která se velmi snadno určí pomocí různých znaků (barva kůže, vlasů, očí...aj.), představuje nositele konkrétních nežádoucích jevů (od podprůměrné inteligence ke sklonu ke kriminálnímu jednání či neschopnosti získat potřebné pracovní návyky a dovednosti, až např. k emoční labilitě). Podobné předsudky zasahují v různé míře značnou část populace. Takové předsudky většinou vycházejí z jednotlivých zkušeností a bývají zaměřeny vůči skupinám, které z jiných důvodů ohrožuje sociální vyloučení.

„Skutečný rasista je ten, kdo rasismus vyvolává.“ (Sartori G. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci*. 2005, s. 74)

1.1.22 Předsudky a stereotypy

Jak uvádí Nakonečný M., stereotypy jsou mínění o třídách, individuích, skupinách nebo objektech, které jsou v podstatě šablonovitými způsoby vnímání a posuzování toho, k čemu se vztahují. Takovéto stereotypy se vytvářejí v závislosti na přímé zkušenosti individua, a nebo jsou přebírány, či se udržují tradicí.

Psychologický slovník vymezuje pojem předsudek takto: Předsudek – předpojatost, názorová strnulost; emočně nabitý, kriticky nezhodnocený úsudek a z něj plynoucí postoje nebo názory přijaté jedincem nebo skupinou.

„Jak tedy předcházet vzniku předsudků nebo negativních stereotypů v myšlení:

- Důležitá je prevence konfliktů, zvláště vidíme-li, že se skupina názorově rozchází.

- Je třeba zaměřit pozornost na pozitivní vlastnosti všech žáků, na jejich přednosti, potřeby, kvality.

Xenofobii prostředí a názory (vyjadřují obavy ze všeho cizorodého) jsou ideálním podhoubím pro vznik rasové nesnášenlivosti a předsudků všeho druhu.“

(Čermáková J., Rabiňová D., Stöhrová H., Šišková T. *TY + JÁ = KAMARÁDI. Hry, básničky, pohádky a teorie podporující multikulturní výchovu*. 2000, s. 13)

1.1.23 Diskriminace

Dle Slovníku cizích slov diskriminace znamená rozlišování; rozdílný, jiný přístup k jedné skupině než k jiné, nebo k celku.

Jak uvádí Průcha, mezi předsudky a diskriminací je jistý vztah, ale nikoliv identita. Chová-li někdo předsudky vůči příslušníkům jiného etnika či rasy, nedopouští se tím ještě diskriminace – ta se projevuje až faktickým jednáním.

Tak to vymezují i čeští psychologové Janoušek, Voskovec a Štika (*Psychologický výkladový atlas*. 1993, str. 223 - 224): „Diskriminace se týká negativních akcí, které vyplývají z předsudku. Někdo, kdo je pod vlivem předsudku, se může za určitých situací dopouštět diskriminace. Když se předsudky daří držet pod kontrolu společnosti, pak se neproměňují v diskriminační akty. Jestliže se však ve společnosti předsudkům nekladou dostatečné překážky, pak se předsudky projeví diskriminačním jednáním, které se podle intenzity liší od prostého sociálního vyhnutí se až k činům extrémně agresivním.“

1.2 Využití multikulturní výchovy ve školách

1.2.1 Alternativní škola

Jak uvádí Průcha, existují samozřejmě určité definice pojmu alternativní škola v pedagogických slovnících a pedagogických encyklopediích.

Například Pedagogický slovník: „Alternativní vzdělávání (alternative school) je obecný termín označující takové školní vzdělávání, které je odlišné od vzdělávání nabízeného státem nebo jinými tradičními institucemi; alternativní školy jsou obvykle (nikoliv zbytečně) spojeny s radikálními koncepcemi vzdělávání, jako je např. odmítání formálního kurikula či formálních metod výuky.“ (Průcha J., *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. 2004. str. 17)

Průcha ve své knize *Učitel. Současné poznatky o profesi*. 2002 uvádí, že vyzoroval dva předpoklady u učitelů:

1. Charakter předmětu ovlivňuje chování učitelů ve třídě. (Neuvádí však do jaké míry).
2. Učitel vyučující různé předměty se přizpůsobuje povaze předmětu, takže jeho chování není stále stejné.

1.3 Realizace multikulturní výchovy

Multikulturní výchova je velmi složitý pojem, učitelé by se na něj měli připravovat a umět s ním pracovat. Stále více dětí cizinců je integrováno v českých školách, a pedagogové by se tomu měli přizpůsobit.

K realizaci multikulturní výchovy mohou sloužit i učebnice, které jsou zdrojem pro výuku s touto tematikou a dětem slouží k poznávání nového, cizího, a učení se dle osnov. Vhodné je také používat knihy plné rad a her, které dětem přiblíží multikulturní problematiku, jako je například kniha od Čermánové J., Babiňové D., Stöhrové H., Šiškové T., *TY + JÁ = kamarádi. Hry, básničky, pohádky a teorie podněcující multikulturní výchovu*. 2000.

Jak uvádí Průcha, většinou se jedná o učebnice pro druhý stupeň základní školy, které podporují multikulturní výchovu na velmi dobré úrovni, ale i některé učebnice vlastivědy pro první stupeň stejného typu vzdělávání. Nejdůkladněji a s velmi adekvátním ztvárněním je učivo týkající se multikulturní výchovy začleněno v ucelené

řadě učebnic pro občanskou výchovu vydaných v SPN – Státním pedagogickém nakladatelství:

„Občanská výchova pro 6. ročník základní školy“ (Dudák V., Inquort R., Mareda R., Praha, SPN 1999), obsahuje témata o kultuře a multikulturní situaci ve světě – Člověk mezi kulturami (str. 71 – 97).

V učebnici „Občanská výchova pro 7. ročník základní školy“ (Adamová L., Dudák V., Mareda R., Ventura V., Praha, SPN 1999) nalezneme učivo o rasismu, jeho příčinách a náboženské netoleranci s konkrétními příklady. Silným motivem rasismu je často obyčejná neznalost druhého národa nebo jiné rasy (str. 157).

Učebnice „Občanská výchova pro 9. ročník základní školy“ (Dudák V., Holčák P., Mareda R., Praha, SPN 1999) vyjasňuje žákům význam slov národ, identita, diskriminace, národnostní menšina a další.

Jiné nebo další prvky multikulturní výchovy můžeme najít i v jiných učebnicích, převážně v učebnicích společenskovedních a humanitních předmětů, především se jedná o dějepis, zeměpis a přírodopis vzdělávacího programu Základní škola:

Zeměpis pro 7. ročník, učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia (Dvořák J., Kohoutová A., Taibr P., Praha, Fraus 2005) objasňuje různorodou skladbu lidských ras a celého obyvatelstva v Americe.

„Současný svět“, učebnice zeměpisu pro základní školy a víceletá gymnázia (Herink J., Valena V. a kolektiv, Praha, Nakladatelství České geografické společnosti 2004) obsahuje nejširší učivo k multikulturní výchově, přehled lidských ras, národů, jazyků a náboženství v celém světě.

„Přírodopis 3“ pro 8. ročník základní školy (Černík V., Bičík V., Martinec Z., Praha, SPN 2000) obsahuje podrobné vysvětlení rovnocennosti lidských ras, převážně z přírodopisného úhlu.

Obsahem učiva předmětu dějepis v průběhu celého druhého stupně ZŠ je velmi podrobné sledování vývoje člověka a lidské společnosti v historických i společenských podmínkách, vede žáky k odstraňování rasových předsudků.

Jak uvádí Cousseyová, v případě vzdělávací politiky je nutné vzít v úvahu multikulturní a různorodou povahu evropské společnosti, a to i pokud jde o multi - kulturní obsah učebních osnov. Patří sem:

Podpora školních aktivit zaměřených proti rasismu a nesnášenlivosti. Zahrnout výuku do zásad lidských práv. Podpora schopnosti žáků rozpoznat předsudky a rozvíjet alternativní vzorce hodnocení a argumentace proti rasistickým postojům. Do textů a učebních osnov vnést širší interkulturní přístup. Zapojení imigrantů a národnostních a etnických menšin do školských komisí a řídicích orgánů, jakož i do formálních a neformálních struktur, které se podílejí na rozhodování o rozvoji učebních osnov a učebních materiálů.

Základní školy by v tomto případě měly také vycházet z metodického pokynu MŠMT ČR č.j.: 14 423/99-22: K výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance, který poskytuje velmi podrobný návod, jak předcházet a vyrovnávat se s těmito projevy.

1.4 Kurzy multikulturního vzdělávání pro učitele základních škol

Kurzy pro učitele jsou připravovány Multikulturním centrem v Praze a podporované Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

Výčet jednotlivých kurzů můžeme nalézt na webových stránkách Multikulturního centra Praha. (Multikulturní centrum Praha. [online]. [cit. 2007-08-06]. dostupné z <<http://www.mkc.cz/cz/realizovane-kurzy-1/pro-ucitele.html> >). Jsou to:

Interkulturalita a média – tento kurz probíhá v rámci projektu Média a menšiny: Mediální obraz cizinců, etnických a národnostních menšin v ČR. Cílem kurzu je výchova a vzdělávání k mediální gramotnosti v oblasti interkulturality.

„Cože? Já a rasista?“ - je titul barevného komiksu, který bojuje proti předsudkům a je zároveň formou metodického školení pedagogů. Učitelé se mohou dozvědět, jak tento doplňkový materiál využít ve výuce.

„Světová hudba ve škole“. Cílem tohoto kurzu je zprostředkovat celistvější pohled na některé evropské i mimoevropské hudební kultury s jejich mimo hudebními aspekty – filozofickými, religionistickými atd. Kurz se věnuje též potřebám, možnostem a způsobům výuky světové hudby v rámci hudební výchovy na našich základních i středních školách.

„Multikulturní vzdělání pro tolerantní společnost“ – to je projekt, který se zaměřuje na představení různých kultur a etnik zastoupených v současnosti v českých školách a na odbourání stereotypů dosud běžných mezi českými žáky i učiteli.

„Rozmanitost ve škole (umění jednat v interkulturních situacích)“ – jsou vzdělávací semináře, které jsou určeny budoucím pedagogům a pedagogickým pracovníkům na různých typech škol.

„Dětem o menšinách“, (kurz k metodice interkulturních dílen). Kurz seznamuje učitele a další pracovníky s mládeží s metodikou interkulturních dílen.

„Protipředsudkové vzdělávání pro učitele“. Je to dvoudenní kurz zaměřený na protipředsudkové vzdělávání. Je určen učitelům a dalším pracovníkům s mládeží.

„Kultury a křižovatky“ (školení budoucích pedagogů). Tyto semináře jsou o setkávání a soužití rozdílných kultur, utváření etnické, kulturní a národní identity a souvisejícími tématy se zřetelem na jejich vztah ke školní praxi.

1.5 Multikulturní centra

Multikulturní centra pomáhají k bezchybnému soužití různých kultur a ukazují na jeho přínos a možnost oboustranného kulturního obohacování. Pořádají akce, semináře, debaty, vzdělávací kurzy a výzkumy týkající se multikulturní výchovy, mimo jiné poskytují také potřebné informace k těmto tématům, a to se zaměřením pro děti, učitele, studenty, tak i pro širokou veřejnost.

„Multikulturní centrum Praha je občanské sdružení, které zajímají otázky spojené se soužitím lidí z různých kultur v České republice, a samozřejmě i v jiných částech světa.“ (Multikulturní centrum Praha. [online]. [cit. 2007-08-06]. Dostupné z <<http://www.mkc.cz/cz/o-nas.html> >)

2. Cíle práce a hypotézy

2.1 Cíle práce

Hlavní cíl práce:

Zjistit informovanost učitelů základních škol a vysokoškolských studentů pedagogických fakult o možnostech multikulturní výchovy na základních školách.

2.2 Hypotézy

V souvislosti s určeným cílem byly stanoveny tyto hypotézy:

Hypotéza 1:

Učitelé základních škol a studenti pedagogických fakult jsou informováni o metodách a technikách multikulturní výchovy.

Hypotéza 2:

Učitelé na základních školách používají metody a techniky multikulturní výchovy při svém vzdělávacím a výchovném procesu.

3. Metodika

3.1 Charakteristika zkoumané oblasti

České školství je velmi zvláštním fenoménem.

Od konce druhé světové války hledalo naše školství svou identitu, vždy však bylo tendenční, to znamená, že bylo velmi výrazně poplatné době a danému politickému systému.

Školství v celém období, máme na mysli období od konce světové války až do současnosti, prošlo řadou úprav, reforem, více či méně významných a výrazných změn. V tomto smyslu je třeba připomenout změny, ke kterým došlo díky zásahům ministra Zdenka Nejedlého (50. až 60. léta minulého století). Jsou to změny, které byly převážně „opsány“ ze sovětských pedagogik a realizovány podle sovětského vzoru.

Dalšími významnými změnami, kterými se měl školský systém modernizovat, byla tzv. Nová koncepce, která byla zaváděna v 2. polovině 70. let minulého století. Veřejnost si asi z této úpravy pamatuje zavádění (v té době již ve světě opouštěné) množinového počítání. Byť tato úprava měla vést k rozvoji logického a snad (alespoň tak to bylo proklamováno) samostatného myšlení, nebyl nikdy metodologický systém „reformní“ Nové koncepce pedagogickou veřejností přijat, a postupně byl – jak slábla vůle vedoucí politické „mašinerie“ – opuštěn.

Na těchto plánovaných a připravovaných reformách (vždy byly důsledně prováděny centralisticky, tzv. shora) lze dokladovat, že školství jako celek je velmi konzervativní, pomalý, tendenční a rychlým, až revolučním změnám nepřející systém.

V roce 1989 se změnil politický systém. Českému školství trvalo dlouho, než si tuto změnu začalo vůbec uvědomovat. Nejprve došlo k úpravám tendenčních textů v učebnicích (typu přeškrtačování některých pasáží v učebnicích, přelepování odstavců či celých stránek). Po vydání nových modernějších učebnic však bylo nutné začít měnit

zavedený systém. Na počátku 90. let minulého století centralizovaný systém (jednotné řízení ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy) zareagoval vytvořením a schválením tří programů regionálního (základního) školství – Základní škola, Obecná škola a Národní škola. Opět se ukázal výrazný konzervatismus – většina základních škol zůstala, či vzala za svůj, vzdělávací program Základní škola.

Po módní vlně na počátku devadesátých let minulého století se minimálně rozvíjí státem podporované alternativní školy (opět bez velkého „pokroku“ se ti, kteří měli tu odvalu, snažili zavádět jen klasické typy reformních škol – objevují se, jak uvádí také J. Průcha, waldorfská škola, montessorionská škola a daltonská škola). Více se dařilo zavádění škol církevních, a to nejvíce se uplatnily školy katolické.

V tomto výčtu by však neměly chybět také školy, které přebraly formy výuky podle školských systémů jiných států, nebo byly těmito státy (nejdříve pro jejich státní příslušníky) na území České republiky zřízeny. Takové školy však nepřinášely žádnou možnost změny českého školského systému, neboť vyučovaly podle předem daných vzdělávacích programů jednotlivých států, které je zřizovaly.

Ve 2. polovině 90. let minulého století dochází již k značnému „boji“ o změnu systému ve školství, v první řadě šlo o to, změnit centralizaci a odstranit jednotné vedení škol. Smyslem této snahy bylo a je akceptovat do školského vzdělávacího systému i demokratické změny ve společnosti, ke kterým díky celospolečenskému vývoji došlo. Bohužel se při tom projevil také parlamentní, politický, boj – několikrát byl návrh nového školského zákona poslanci zamítnut nebo změněn tak, že byl stejně k nepotřebě (bez ohledu na naprosto nutnou a rychlou změnu celého systému našeho školství!).

Schválením zákona číslo 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), došlo k potvrzení nutných změn, které byly dávno před tím koncepčně avizovány v tzv. Bílé knize. Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) byl schválen tzv. „Rámcový vzdělávací program“ (RVP), který měl být jednotlivými školami dále rozpracován do vlastních – na školu „šitých“ – „Školních vzdělávacích programů“ (ŠVP). Školský zákon také

stanovuje, že podle RVP, respektive podle ŠVP, se musí začít vyučovat od školního roku 2007/2008, a to v několika modifikacích (celý program aplikovat naráz ve všech postupných ročnících najednou, nebo postupně – začít podle ŠVP vyučovat v 1. a 6. postupném ročníku a postupně pokračovat v ročnících dalších, samozřejmě na obou stupních základního vzdělávání).

Tvorba ŠVP měla být prováděna formou týmové práce, na vzniku ŠVP se měli podílet všichni vyučující té které školy. Zároveň ŠVP umožňuje jednotlivým školám vytvořit své vlastní formy výuky, využít dle svých potřeb tzv. disponibilních hodin, tj. vytvořit svou vlastní orientaci, přičemž musí být vždy zachována koncepce rámcového vzdělávacího programu. (viz. Metodický portál. *Školní vzdělávací program*. [online]. [cit.2007-08-08] dostupné z <http://www.rvp.cz/sekce/66>)

RVP ve své základní části vychází ze změn ve společnosti, ke kterým došlo po roce 1989, stanovuje i výuku a zavádění multikulturní výchovy, tedy multikulturní výchova by měla být zařazena ve všech ŠVP – školy by měly multikulturní výchovu nejen proklamovat, ale také podle ní i vzdělávat. O multikulturní výchově by tedy měli být informováni všichni učitelé, potažmo i všichni kantoři budoucí, tedy studenti pedagogických fakult.

Vzhledem k společenské nutnosti (velký příliv migrantů, imigrantů, mnoho cizích pracovníků, kteří do ČR přijíždějí pracovat na delší časové období, tedy i se svými rodinami, zažité proticizinecké až xenofobní nálady v české společnosti,... je možno nalézt v knize *Česká xenofobie*) je nutné postupně vytvořit změnu k přístupu celé společnosti k této problematice. Nejnázší formou je integrace cizinců, a hlavně změna výchovy nejmladší generace (viz *Metodický pokyn MŠMT ČR k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance*. Č.j.: 14 423/99-22). Tato změna je dále nastartována právě v RVP. Je však otázkou, jak jsou s touto problematikou seznámeni jednotliví učitelé základních škol, jakým způsobem je multikulturní výchova začleněna do vzdělávacího a výchovného procesu.

3.1.1 Metodický postup

V praktické části metodického postupu bylo použito kvantitativního výzkumu, který byl prováděn metodou sběru dat dotazováním za využití techniky dotazníku. (**viz příloha 1, 2**)

Základní zkoumaný soubor respondentů tvoří studenti pedagogické fakulty v Českých Budějovicích, učitelé základních škol a žáci osmých a devátých tříd základních škol v Jindřichově Hradci. (V Jindřichově Hradci je sedm základních škol, šest z nich zřizuje město Jindřichův Hradec a jedna je zřizována Jihočeským krajem.)

Pro teoretické zmapování současného stavu problematiky byla použita metoda analýzy dat, převážně technika sekundární analýzy. Základ práce byl vytvořen na podkladě zkoumání zejména monograficky publikovaných zdrojů, online zdrojů odpovídajících danému tématu multikulturní výchovy. Důležitou součástí, která byla uplatněna především v charakteristice zkoumané oblasti, byly spontánní rozhovory s řediteli jednotlivých základních škol. Ti výrazným způsobem přispěli k osvětlení této problematiky, problematiky historie a vývoje našeho školství, a v nemalé míře to byly i jejich otevřené názory týkající se rámcových i školních vzdělávacích programů a jejich zavádění do praxe.

3.1.2 Sekundární analýza dat

Pro vytvoření této práce byla použita technika analýzy dat založená na metodě sekundární analýzy.

Převážná část informací byla čerpána z knih Jana Průchy, které posloužily jako stěžejní studijní a výzkumné materiály, a online zdroje vážící se k dané tematice. Svě zkušenosti a poznatky byly poskytnuty také řediteli jednotlivých základních škol, kteří umožnili provést sběr dat. Přispěli také k osvětlení situace v regionálním školství. Dále byly využity zákony číslo 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), novely č. 350 zákona o azylu

č. 325/1999 Sb., s účinností od 1. září 2006, a zákon číslo 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin, ve znění pozdějších novel. Všechny uváděné zákonné prameny byly použity v platném znění.

3.1.3 Dotazník

Sběr primárních dat byl realizován metodou dotazování, jako technika byly použity dva nestandardizované dotazníky.

Dva stejné, jen s rozlišným počtem otázek, se využily ke sběru dat od učitelů (dotazník pro učitele obsahuje 27 otázek, skládá se z otázek uzavřených, polootevřených a z otázek zcela otevřených) a studentů (dotazník byl zkrácen o otázky 23 – 27, které se týkaly jen učitelů základních škol. Studentský dotazník se tedy skládá jen z 22 otázek).

Dotazník pro žáky osmých a devátých tříd obsahuje 14 otázek, pět otázek zcela otevřených, sedm otázek uzavřených a dvě otázky polootevřené.

Oba dotazníky začínají úvodem, kde je respondentům představen autor práce, student zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, studijního oboru rehabilitační, psychosociální péče o postižené děti, dospělé a staré osoby. Je zde stanoven i účel a důvod využití dotazníků. V úvodech dotazníků je kladen velký důraz na jejich anonymitu, dotazník však od respondentů nepožadoval žádné důležité osobní údaje. Dotazníky byly respondentům doručeny osobně, nebo prostřednictvím ředitelů oslovených základních škol, kterým byl vysvětlen postup správného vyplňování dotazníků.

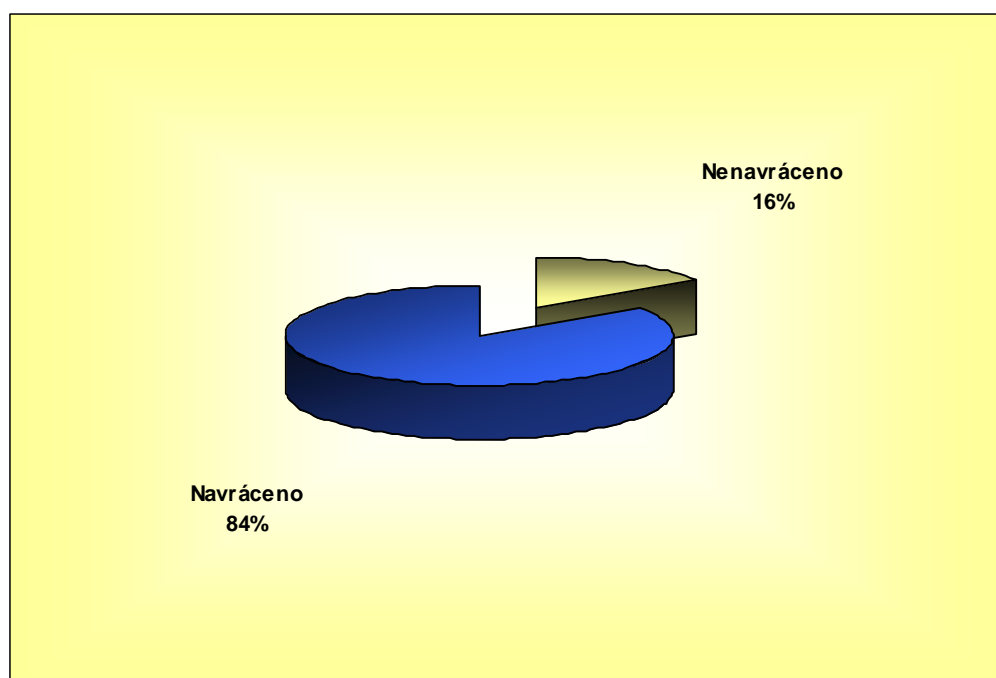
3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor tvořili studenti pedagogických fakult vysokých škol z Českých Budějovic, učitelé a žáci osmých a devátých tříd základních škol v Jin - dřichově Hradci.

Celkem bylo osloveno 180 respondentů, z toho 50 učitelů základních škol, 100 žáků osmých a devátých tříd z tohoto typu škol a 30 vysokoškolských studentů pedagogických fakult.

K statistickému zpracování bylo odevzdáno z uvedeného počtu dotazníků k závěrečné analýze 28 dotazníků od studentů, 39 dotazníků od učitelů. (Zvláště údaje respondentů z řad pedagogických pracovníků nebyly kvalitně vypracovány, řada odpovědí chyběla, převážně v otevřených otázkách. Vzhledem k potřebám a kvalitě zpracování sebraných dat, a převážně z důvodů vypovídajících hodnot ostatních odpovědí, nebyly tyto dotazníky vyřazeny. U chybějících odpovědí bude s těmito otázkami pracováno tak, jako by byly zodpovězeny – nevedl. To proto, aby se co nejvíce odstranila statistická odchylka.) Žáky osmých a devátých tříd bylo odevzdáno 85 dotazníků (dva dotazníky byly vyřazeny pro neúplnost). Nízký počet odevzdaných žákovských odpovědí byl způsoben vysokou absencí dětí v době zadávání výzkumu. Návratnost dotazníků i tak byla vysoká, dosáhla 84 %.

Graf 1: Dotazníková návratnost

Zdroj: Vlastní výzkum

4. Výsledky

Názvy grafů odpovídají jednotlivým otázkám a podotázkám v zadaných dotaznících. Pod grafy číslo 6, 7, 8, 9, 16, 17, 29, 36, 37, 38, 43, 45, 47, 48, 50, 52, 55 jsou pro lepší názornost uvedeny tabulky 1 až 16.

Kapitola Výsledky je rozdělena do tří částí.

První část se zabývá zkoumanou skupinou respondentů z řad učitelů základních škol z Jindřichova Hradce.

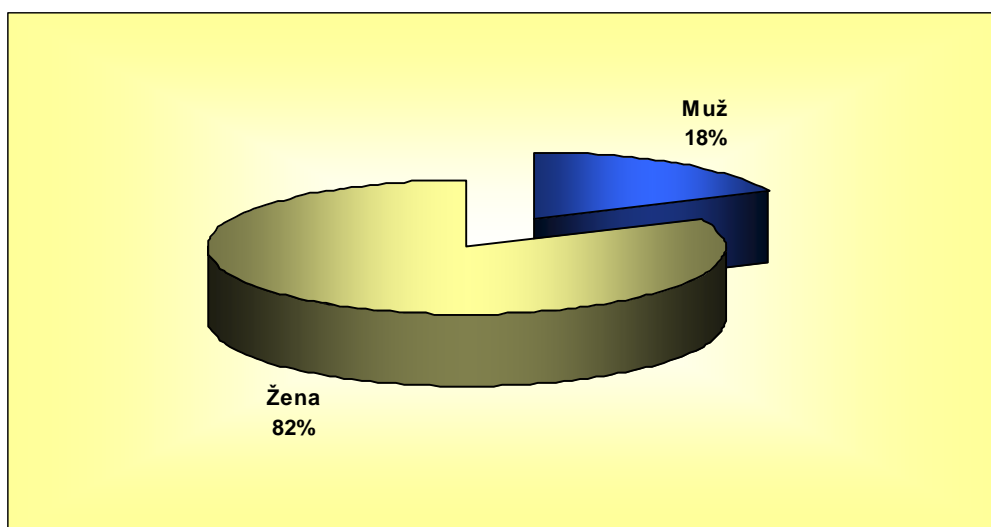
Druhá část zpracovává skupinu respondentů z řad budoucích pedagogů, tedy studentů pedagogické fakulty v Českých Budějovicích.

Třetí část ukazuje výsledky zkoumané skupiny žáků osmých a devátých tříd základních škol z Jindřichova Hradce.

Velký vliv na potvrzení hypotézy mají otázky číslo: 2, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 12, 18, 19, 21, 22, 25, 26 z dotazníku určeného pro učitele základních škol, otázky číslo: 2, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 12, 18, 19, 21, 22 z dotazníků určených studentům pedagogické fakulty a otázky číslo 1, 3, 4, 5, 6, 13, 14 z dotazníku určených žákům osmých a devátých tříd základních škol.

4.1 Zpracování výzkumného souboru – učitelé základních škol z Jindřichova Hradce

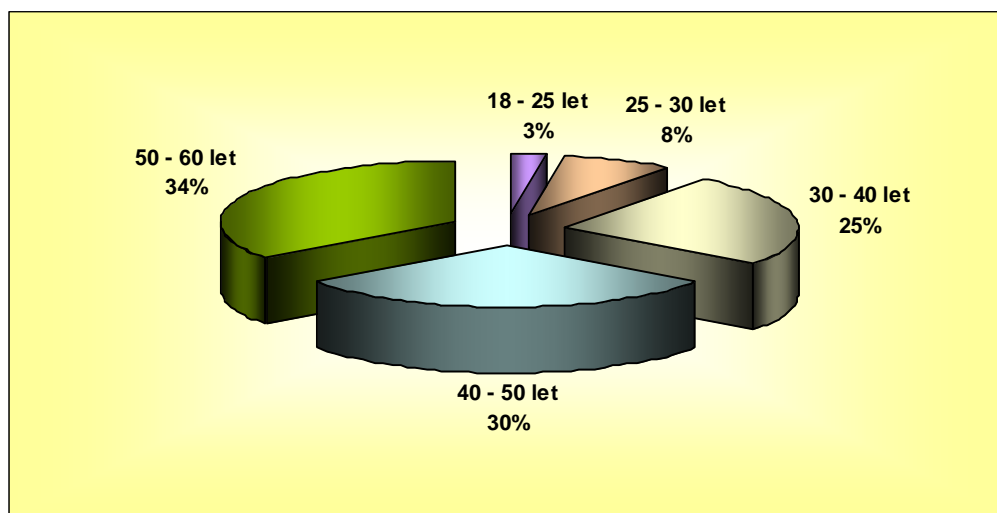
Graf 2: Pohlaví učitelů

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 2 je uváděn pouze jako doplnění známé pravdy o feminizaci českého školství. Pravděpodobně by počet mužů – učitelů byl ještě nižší, ale dvě školy, kde byl dotazník zadáván (podle sdělení ředitelů škol) mají na jindřichohradecké poměry nebývale vysoký počet učitelů – mužů. V jiných školách tomu tak prý není. Sedm mužů – učitelů na dvou školách je i nad celostátním průměrem zastoupení mužů v učitelských sborech.

Graf 3: Věk učitelů

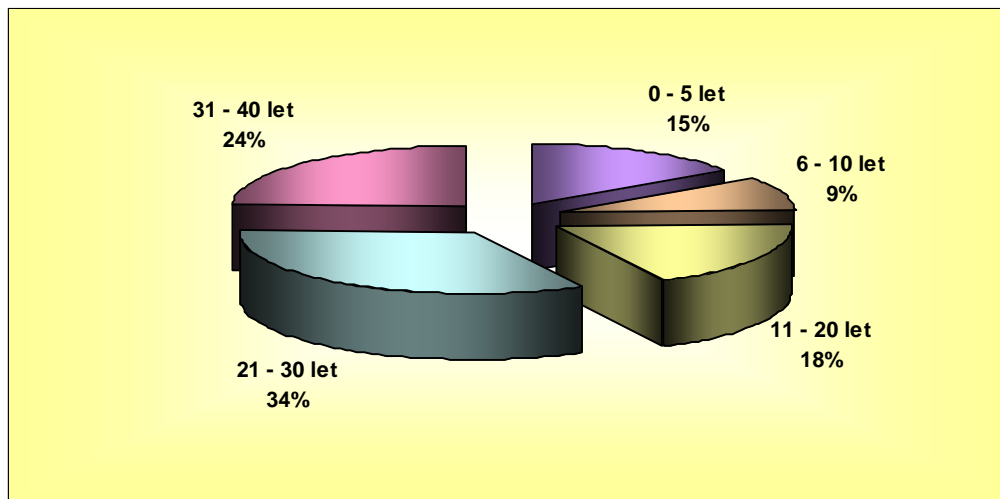

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 3 jasně ukazuje věkové rozvrstvení učitelů zkoumaných základních škol. V učitelských kolektivech základních škol převažuje věk nad 40 let. Spolu s druhou věkovou skupinou nad 50 let tvoří dohromady 64% zastoupení učitelů ve školách. Na druhou stranu graf výrazně ukazuje na minimální zastoupení nových absolventů, tj. věkovou skupinu do 25 let. Na zkoumaných školách to byla pouze jedna absolventka, tj. učitelka, která vyučovala prvním rokem po ukončení vysokoškolského studia.

Z grafu lze udělat téměř jednoznačný závěr – zanedbatelný počet mladých učitelů - učitelek v regionálním školství, a na druhou stranu vysoké procentuální zastoupení zkušených, ale starších (pokud nepoužijeme přímo výraz starých – často i důchodového věku) učitelů jasně odkazuje na konzervatismus českého školství. Šuleř ve své knize praví, že starší se jen neradi smiřují s novými trendy, nejsou schopni, nebo jen obtížně, přijmout změnu a ztotožnit se s ní. Pro objektivitu věci je však nutno připomenout, že pokud se starší učitelé se změnou ztotožní, na základě svých zkušeností ji dokážou lépe zvládnout a přenést do praxe než mladý a nezkušený absolvent vysoké školy.

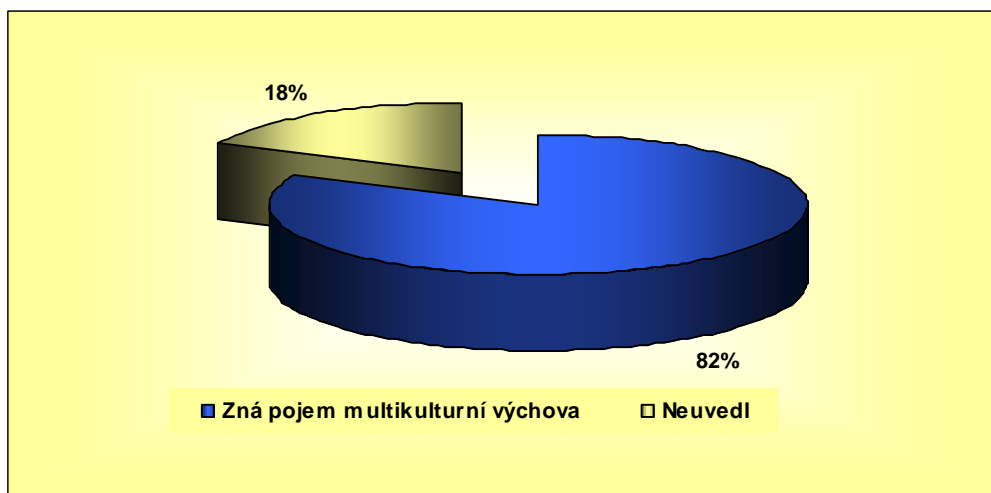
Graf 4: Délka praxe učitelů

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 4 pouze potvrzuje výše uvedené skutečnosti popsané při rozboru grafu č. 3 – délka praxe se váže k věkovým skupinám. Dokazuje, že do současné doby učitelé byli konzervativní i ve výběru pracovního poměru. Změnu v tomto případě přinášejí teprve mladí, čerství absolventi vysokých škol, kteří buď vůbec nenastoupí do škol, nebo školy záhy opouštějí, a hledají si zaměstnání v jiných profesích.

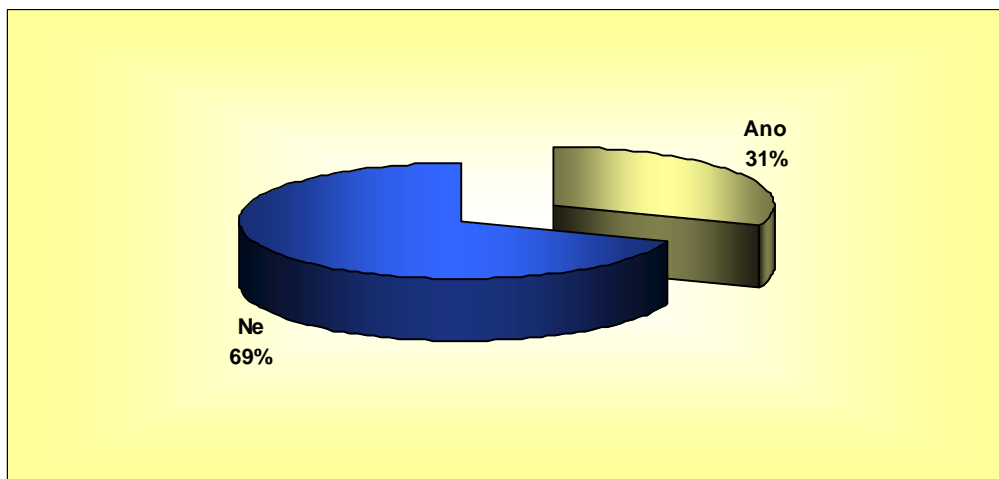
Graf 5: Otázka č. 2: Co si představujete pod pojmem multikulturní výchova?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 5 ukazuje, že naprostá většina pedagogických pracovníků zná pojem multikulturní výchova. Je otázkou, zda však učitelé dokáží principy multikulturní výchovy přenášet do své učitelské praxe! Vystává však také otázka, zda-li z 18 % procent respondentů, kteří neuvedli svou odpověď, někteří (zvláště učitelé 1. stupně základní školy) tyto principy ve své práci nevyužívají, například v tzv. inovativním učení (učení hrou), avšak při odpovědi si to vůbec neuvědomili, a nebo je i možné, že ve své terminologii užívají jiné pojmenování stejné skutečnosti.

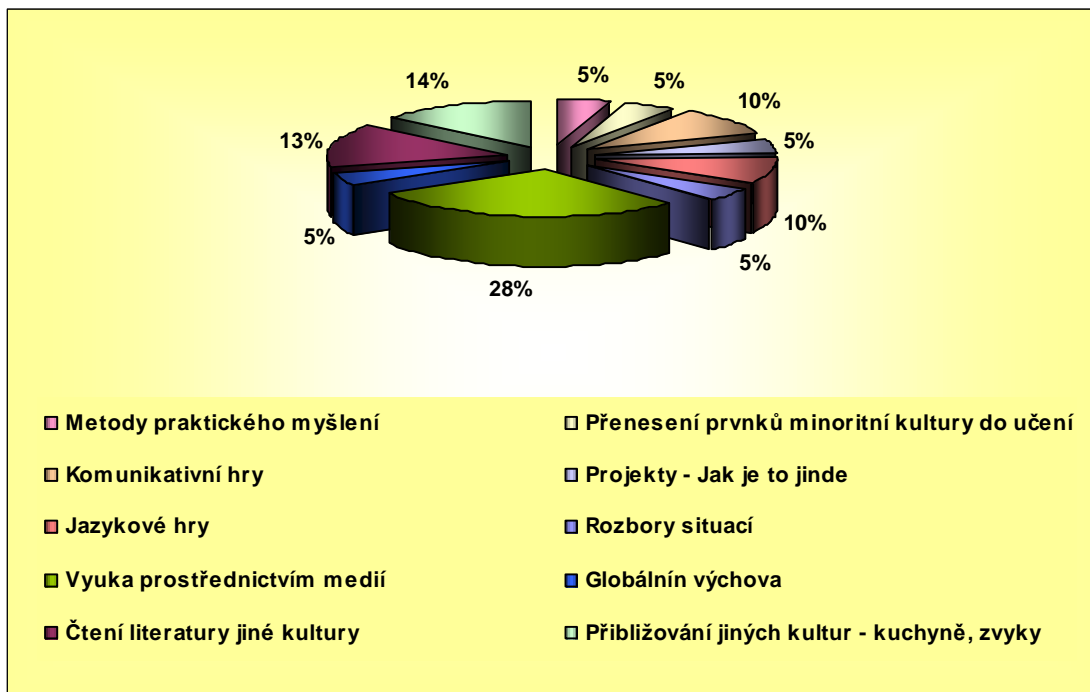
Graf 6: Otázka č. 3: Znáte metody a techniky multikulturní výchovy?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 6 zdánlivě dokazuje pravý opak tvrzení z grafu č. 5. Učitelé se tu přiznávají, že neznají metody a techniky multikulturní výchovy, přičemž téměř dokonale znají pojem multikulturní výchova. Graf potvrzuje vysvětlení uvedené výše – učitelé pracují naprosto podvědomě s metodami a technikami multikulturní výchovy, ale nežívají pro to správné a vhodné pojmenování. Grafy také potvrzují, že (alespoň na zkoumaných školách) opravdu a pravděpodobně pečlivě se připravovaly školní vzdělávací programy, neboť rámcový vzdělávací program s tímto pojmem a formou výchovy pracuje.

Graf 7: Otázka č. 4 Jaké metody multikulturální výchovy využíváte ve své praxi?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 7 přináší další potvrzení domněnky uvedené u grafu č. 5 a 6. Ti učitelé, kteří se tzv. „přiznali“, že znají a užívají metody a techniky multikulturální výchovy, je téměř bezchybně a ve velké míře dokáží vyjmenovat a specifikovat (viz tabulka č. 1).

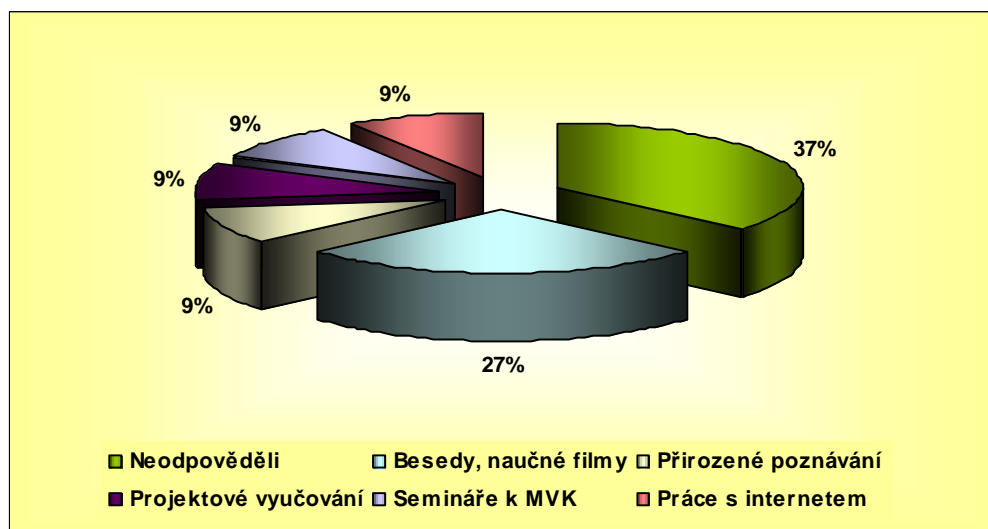
Tabulka 1: Metody využití multikulturální výchovy

Otázka č. 4 Jaké metody multikulturální výchovy využíváte ve své praxi?

Název	Počet
Metody praktického myšlení	1
Přenesení prvků minoritní kultury do učení	1
Komunikativní hry	2
Projekty - Jak je to jinde	1
Jazykové hry	2
Rozbory situací	1
Vyučování prostřednictvím medií	6
Globální výchova	1
Čtení literatury jiné kultury	3
Přibližování jiných kultur - kuchyně, zvyky...	3

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 8: Otázka č. 5: Která z technik multikulturální výchovy se vám zdá nejhodněji použitelná při vzdělávání žáků základních škol?

Zdroj: Vlastní výzkum

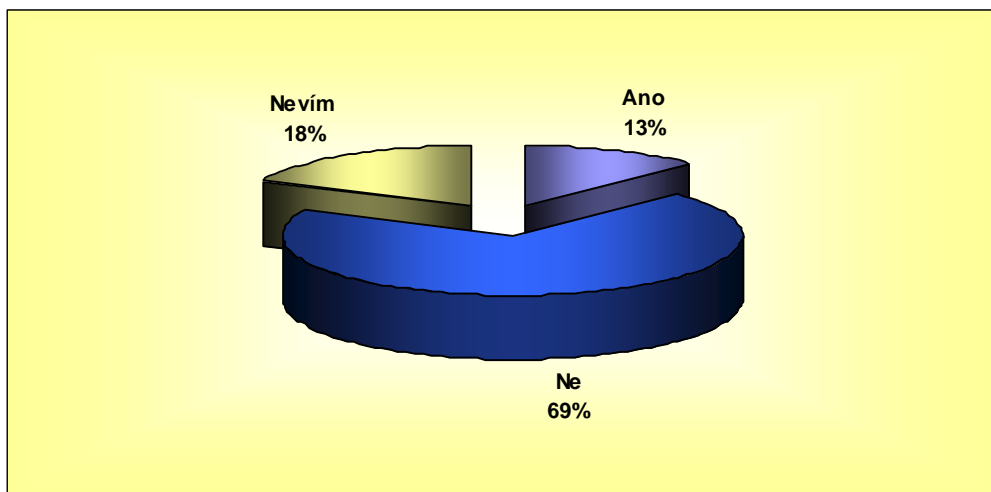
Graf č. 8 opět dokazuje konzervatismus učitelských sborů – svou nechuť vyjádřit se učitelé ukrývají za neuvedení odpovědi, nebo odpovídají pouze standardně (uvádějí pro ně nejsnazší formu techniky multikulturální výchovy – využití besed).

Tabulka 2: Nejhodněji použitelné techniky při vzdělávání žáků základních škol.

Název	Počet
Neodpověděli	4
Besedy, naučné filmy	3
Přirozené poznávání	1
Projektové vyučování	1
Semináře k MVK	1
Práce s internetem	1

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 9: Otázka č. 7 Znáte multikulturní centra?

Zdroj: Vlastní výzkum

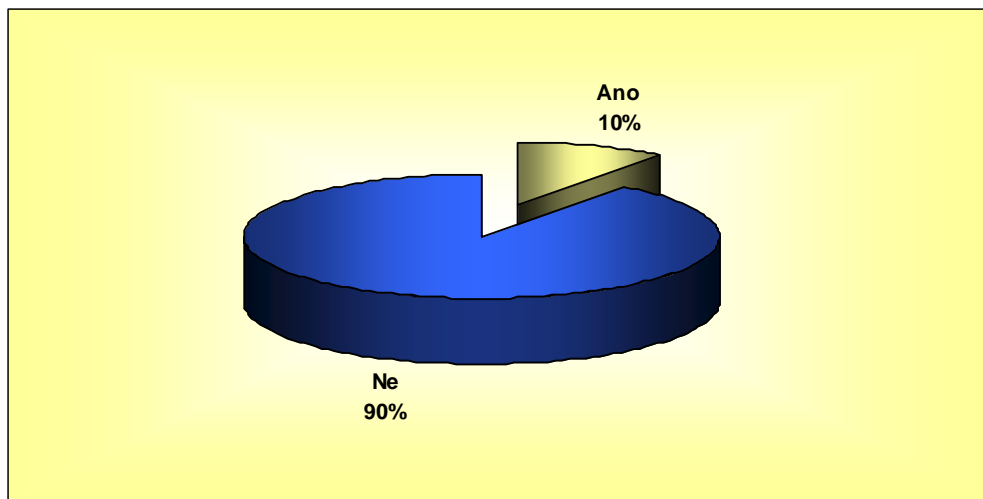
Graf č. 9 dokazuje, že tvorba ŠVP na školách proběhla, ale jak to bude s realizací? Nepřípravenost tohoto projektu, který je však během na dlouhou trať, ukazuje, že fenomén multikulturní výchovy zatím nepatří mezi přední „mety“.

Tabulka 3: Otázka č. 8: Pokud znáte multikulturní centra, jaká?

Název	Počet
MVC Praha	1
Britská rada	1
Centra pro mladé	1
Czechkid.cz	1
Neuvedl	7

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 10: Otázka č 9. : Absolvovali jste nějaký kurz/přednášku týkající se multikulturní výchovy a jejího využití?

Zdroj: Vlastní výzkum

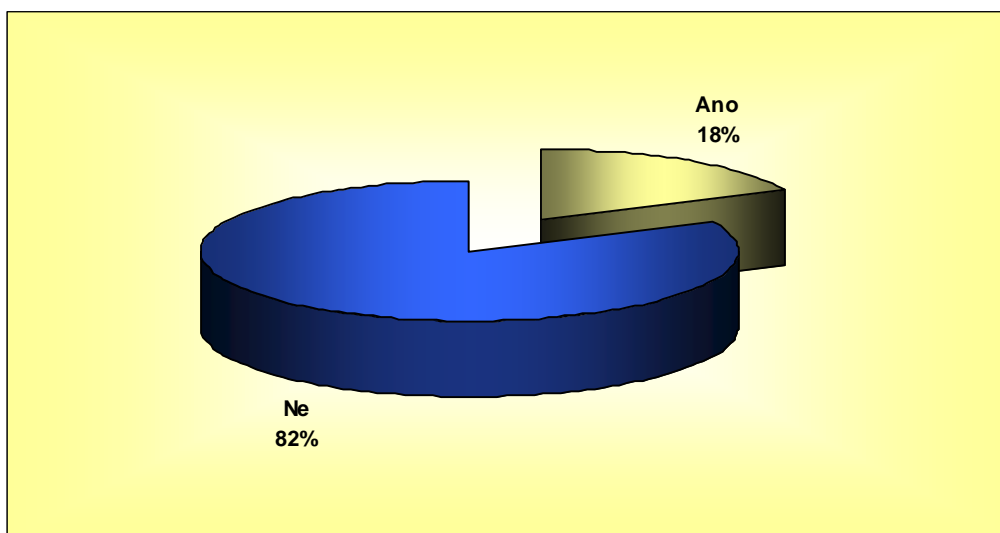
Graf č. 10 ještě více podtrhává závěry grafu č. 9. Multikulturní výchova zatím opravdu na školách stojí na okraji zájmů, a to jak vedení škol, tak samotných učitelů. Pravděpodobně běžná praxe je trochu jiná než teorie, neboť jak učitelé, tak žáci se na školách setkávají stále ve větší míře s žáky jiných národností (Němci, Ukrajinci, Vietnamci a samozřejmě s českými Romy). To potvrzují sami učitelé v jiných odpovědích – viz grafy č. 21, 22.

Tabulka 4: Otázka č. 10: Pokud jste absolvovali kurz/přednášku, jakou?

Název	Počet
"Multikulturní učitelé"	1
V rámci RVP	3

Zdroj: Vlastní výzkum

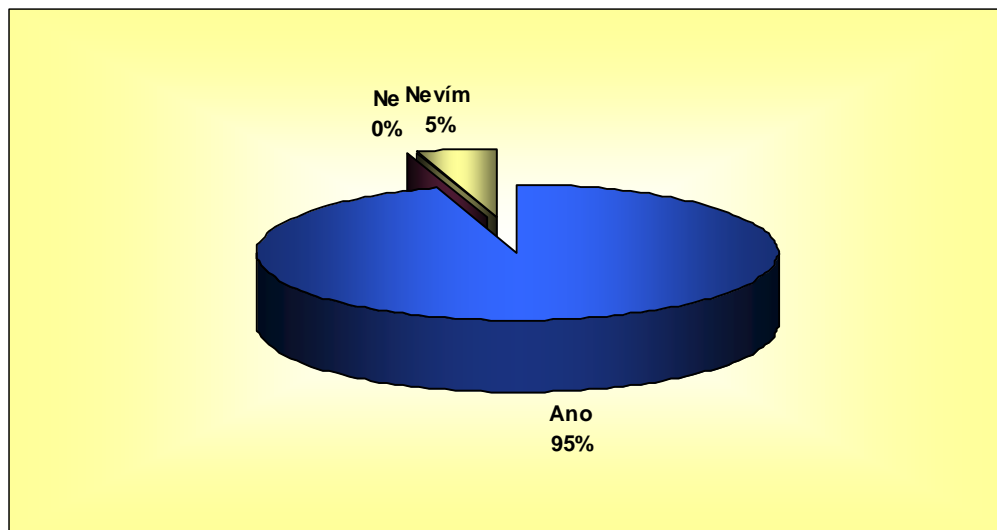
Graf 11: Otázka č. 11: Setkali jste se s problematikou multikulturní výchovy při studiu vysoké školy?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 11 je ve svých závěrech trochu zavádějící, neboť podle věkového rozvrstvení učitelů vyplývá, že ne všichni pedagogové jsou si schopni vzpomenout na svá vysokoškolská studia – převažuje totiž jasně negativní odpověď! Zbýlých 18 % respondentů uvádí, že se s podobným, byť jinak nazvaným fenoménem při svých studiích setkali.

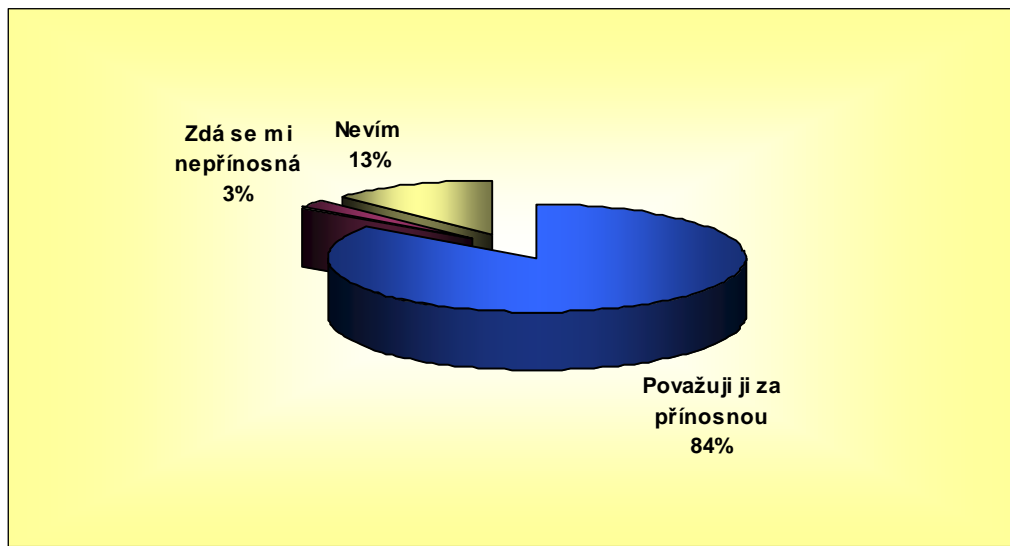
Graf 12: Otázka č. 12: Myslíte si, že používání principů multikulturní výchovy při vzdělávání je pro žáky přínosné?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 12 jasně ukazuje, že ne všichni učitelé přistupovali k odpovědím na zadané otázky svědomitě a pečlivě, neboť z odpovědí na otázku č. 12 jasně vyplývá, že si dobře a plně uvědomují význam multikulturní výchovy pro praktický život, nutnost změny v odstraňování zažitých předsudků vůči jiným národnostem a etnickým menšinám. Praktický život, přiblížení cizích kultur na jasných příkladech konkrétních žáků ve školní třídě je asi jiný než „šedá“ teorie.

Graf 13: Otázka č. 13: Jaký máte vztah k multikulturní výchově?

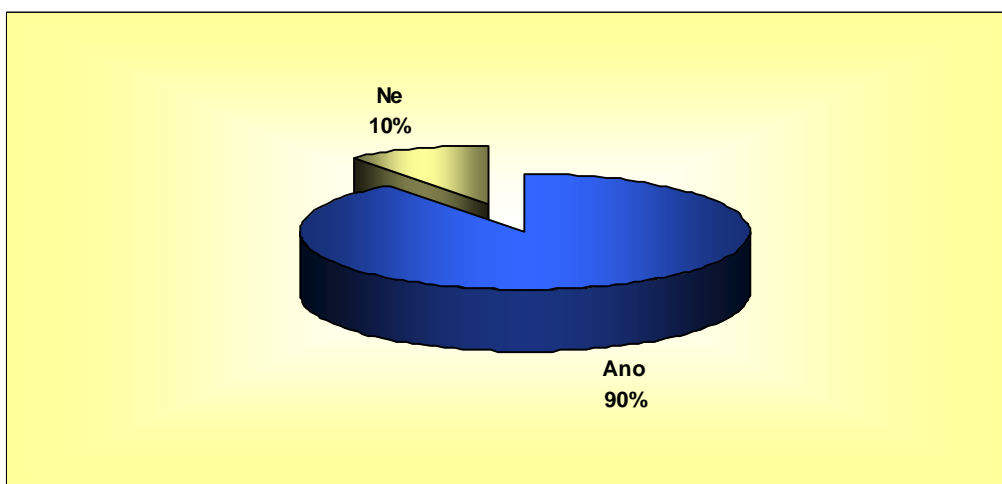

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 13 je ve svých závěrech totožný s grafem č. 12.

V dnešní době není možné se obejít bez částečné znalosti multikulturní výchovy, bez ohledu na to, zda je využívána při výuce. Každý učitel by měl znát alespoň okrajově metody a techniky, které by mohl aplikovat na své žáky v případě hrozící krizové situace (případně xenofobií či dokonce rasistické formy chování spolužáků k jedinci jiné národnosti). 3 % považují multikulturní výchovu za nepřínosnou (opět se tu projevuje vyšší věková úroveň učitelských sborů, kdy předchozí léta nesvobody se na mnohých z učitelů výrazně podepsala – aniž si to oni sami jsou schopni připustit a uvědomit!).

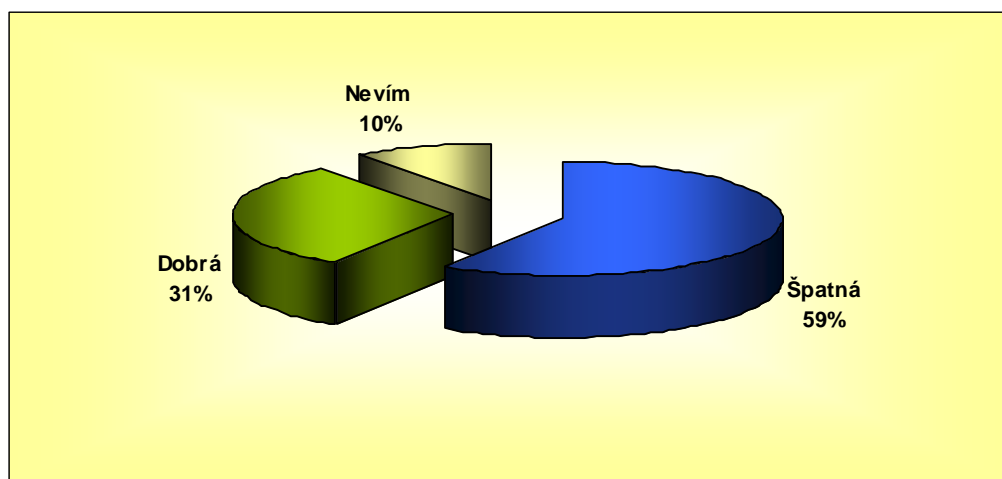
Graf 14: Otázka č. 15: Měla by být podle Vás zahrnuta multikulturní výchova ve školním vzdělávacím programu?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 14 přináší důkaz, jakým způsobem na těch kterých školách byla organizována tvorba ŠVP! Deseti procent učitelů se – zdá se – nedotkly ani RVP, ani ŠVP! Rámcový vzdělávací program přitom zahrnuje a jasně definuje, jak pracovat s multikulturní výchovou a kam ji zařadit v učebních plánech!!

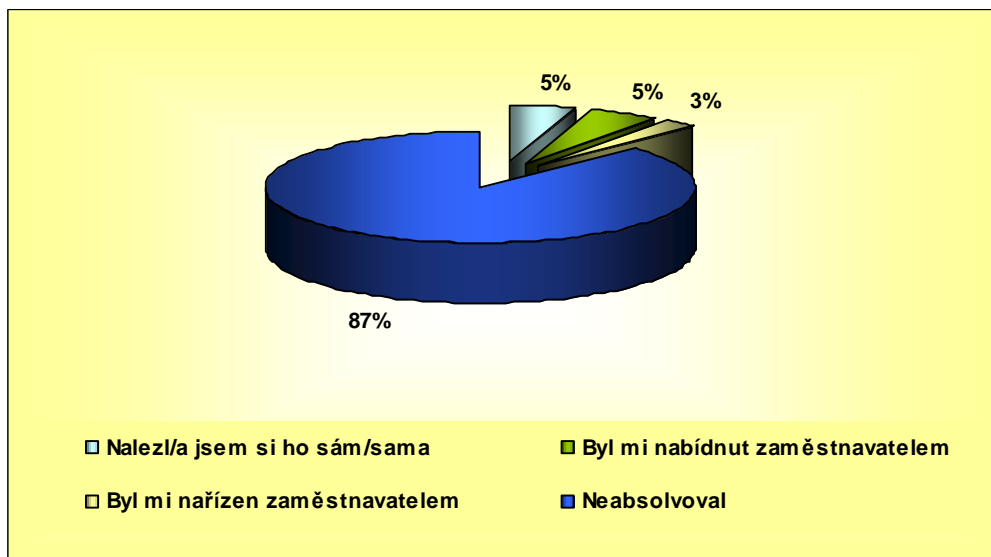
Graf 15: Otázka č. 16: Zdá se Vám, že dostupnost kurzů/přednášek o multikulturní výchově je dobrá?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 15 přináší doklad o tom, že je opravdu systém multikulturní výchovy brán školami jako okrajová záležitost. Jinde bylo dokladováno, že v rámci přípravy tvorby ŠVP byla uspořádána řada seminářů a kurzů týkajících se multikulturní výchovy. Bylo věcí učitelů, potažmo vedení škol, se těchto kurzů a seminářů zúčastnit. Vysoké procento respondentů, kteří tvrdí, že dostupnost byla špatná nebo nevědí, svědčí o jejich vlastním nezájmu a „specifickém“ přístupu k tvorbě a následné realizaci ŠVP.

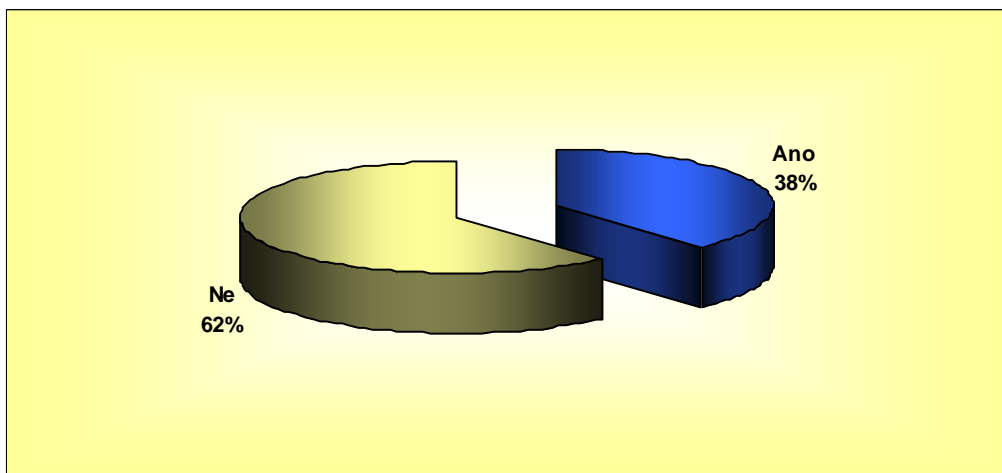
Graf 16: Otázka č. 17: Pokud jste absolvovali kurz/přednášku o multikulturní výchově, jak jste se o ní dozvěděli?

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf č. 16 plně potvrzuje závěry uvedené u grafu č. 15.

Graf 17: Otázka č. 18: Znáte zdroje týkající se multikulturní výchovy?

Zdroj: Vlastní výzkum

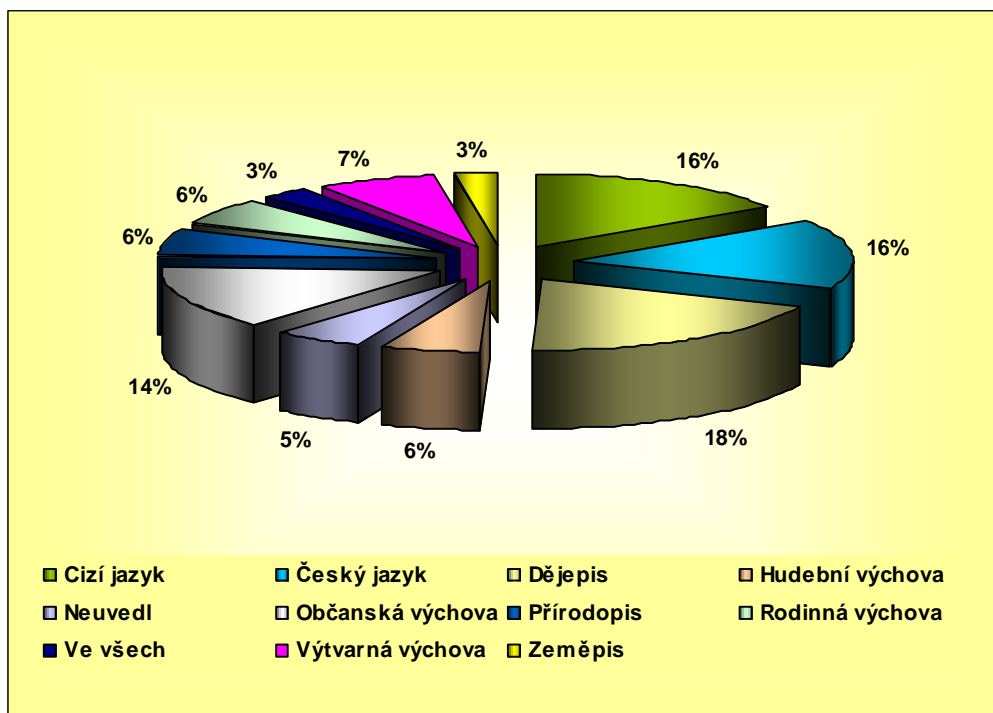
Graf č. 17 opět pouze dokresluje závěry již uvedené – učitelé neměli zájem o kurzy, zdroje, či metody multikulturální výchovy.

Tabulka 5: Otázka č. 19: Pokud znáte zdroje multikulturální výchovy, jaké?

Název	Počet
Média	2
Internet	8
ŠVP	1
RVP	1
Neuvedl	2

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 18: Otázka č. 20: V rámci jakých předmětů lze podle Vás uplatnit principy multikulturální výchovy?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 18 dokladuje rozpor ve výpovědích pedagogů, teoreticky nejsou schopni vyjádřit to, co v praxi běžně provádějí. Učitelé jsou schopni plně vyjmenovat učební předměty,

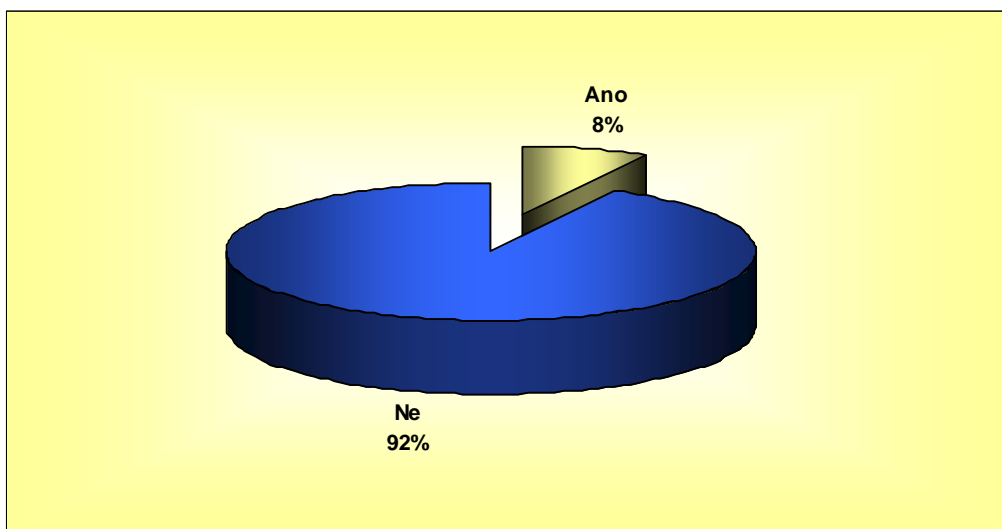
ve kterých se dají uplatnit prvky multikulturní výchovy. Vědí však, že k daným tématům jsou i učební texty nebo materiály, či jsou přímo zmínky v učebnicích (viz výše kapitola 1.3).

Tabulka 6: Otázka č. 20: V rámci jakých předmětů lze podle Vás uplatnit principy multikulturní výchovy?

Název	Počet
Cizí jazyk	18
Český jazyk	18
Dějepis	22
Hudební výchova	7
Neuvedl	6
Občanská výchova	16
Přírodopis	7
Rodinná výchova	7
Ve všech	3
Výtvarná výchova	8
Zeměpis	3

Zdroj: Vlastní výzkum

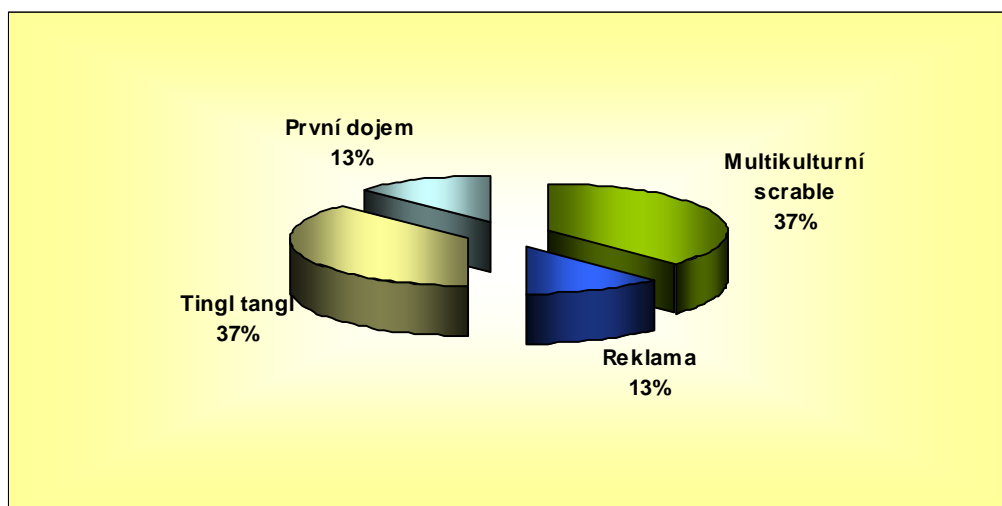
Graf 19: Otázka č. 21: Byl/a jste seznámen/a s nějakou hrou týkající se multikulturní výchovy?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 19 dokladuje, že s teorií jsou učitelé na šíru, z tohoto pohledu se jeví problematické, zda respondenti přistupovali ke zjišťování odpovědně. V příloze číslo 3 nalezneme hru Multikulturní scrable.

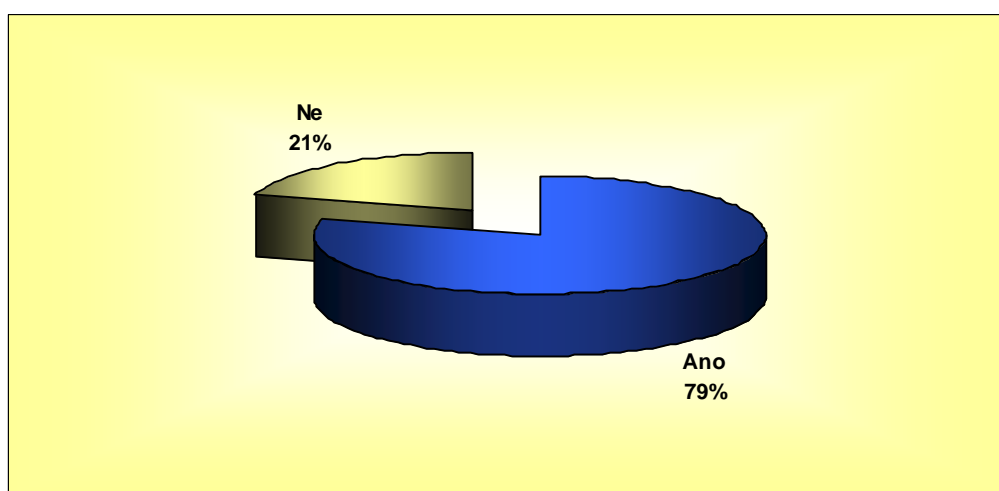
Graf 20: Otázka č. 22: Pokud znáte hru týkající se multikulturní výchovy, jakou?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 20 – toto je znalost her, které se dají uplatnit při multikulturní výchově, osmi procent respondentů.

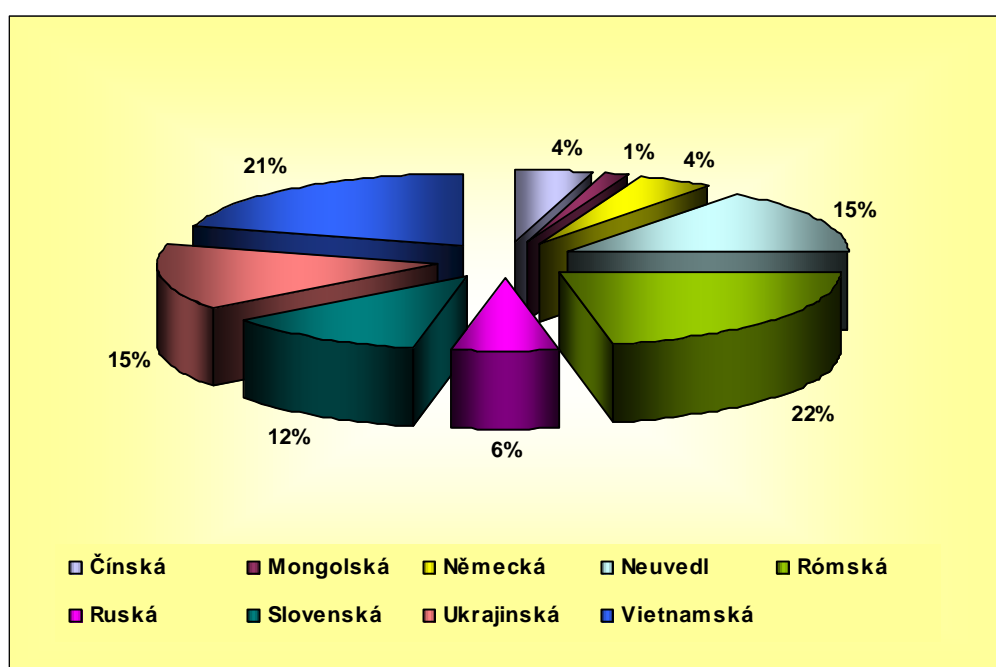
Graf 21: Otázka č. 23: Setkáváte se při své praxi s žáky jiné národnosti?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 21 je zajímavý ve svém závěru v tom, že 79 % respondentů uvádí praktické zkušenosti s multikulturní výchovou (setkali se s žáky jiných národností ve své práci), ale některé jejich předchozí odpovědi svědčí o naprostém opaku – viz 3 % respondentů nepovažuje multikulturní výchovu za přínosnou!

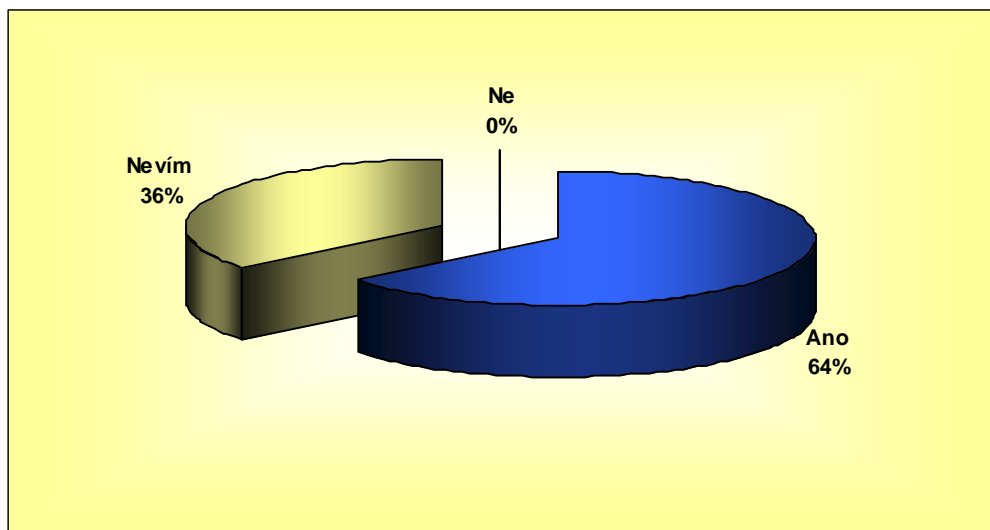
Graf 22: Podotázka k otázce č. 23: Pokud ano s jakými typy národností?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 22 jasně stanovuje, s kterými národnostmi nebo etniky mohou přijít učitelé z Jindřichova Hradce do kontaktu.

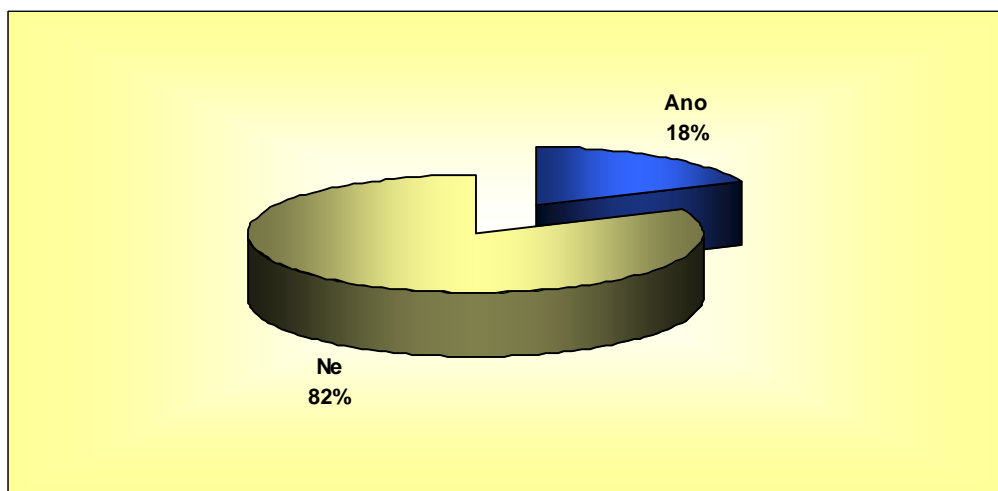
Graf 23: Otázka č. 24: Zlepšuje multikulturní výchova vztahy mezi žáky?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 23 jasně vypovídá o tom, že učitelé si v praktickém dopadu plně uvědomují nutnost multikulturní výchovy, ale zatím k tomu nepřikládají takový důraz.

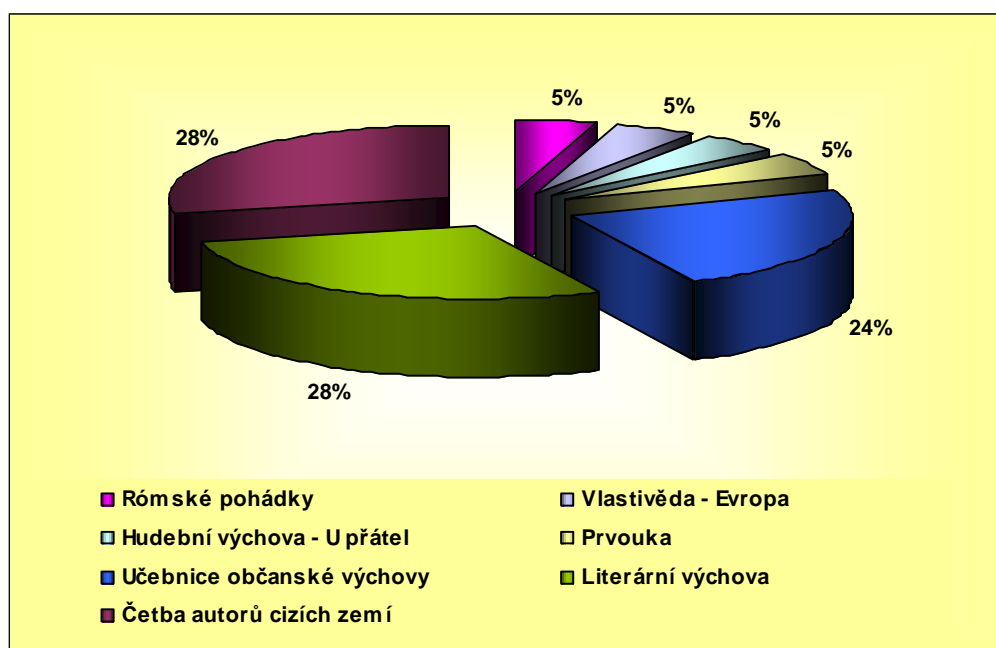
Graf 24: Otázka č. 25: Využíváte při své praxi některou z učebnic zahrnující prvky multikulturní výchovy?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 24 – další důkaz „zodpovědného“ přístupu pedagogů k prvkům multikulturní výchovy (odpovědi si odporují se závěry grafu č. 18).

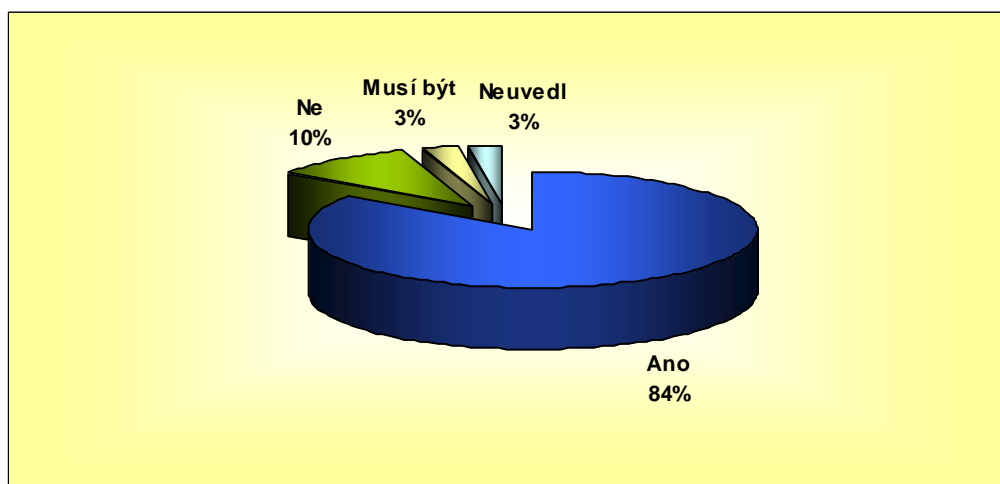
Graf 25: Otázka č. 26: Pokud využíváte při své praxi učebnice zahrnující prvky multikulturní výchovy, jaké?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 25 dokládá procentuální výčet používaných učebnic, které se vztahují k odpovědi 18 % respondentů.

Graf 26: Otázka č. 27: Je multikulturní výchova zahrnuta ve školním vzdělávacím programu Vaší školy?

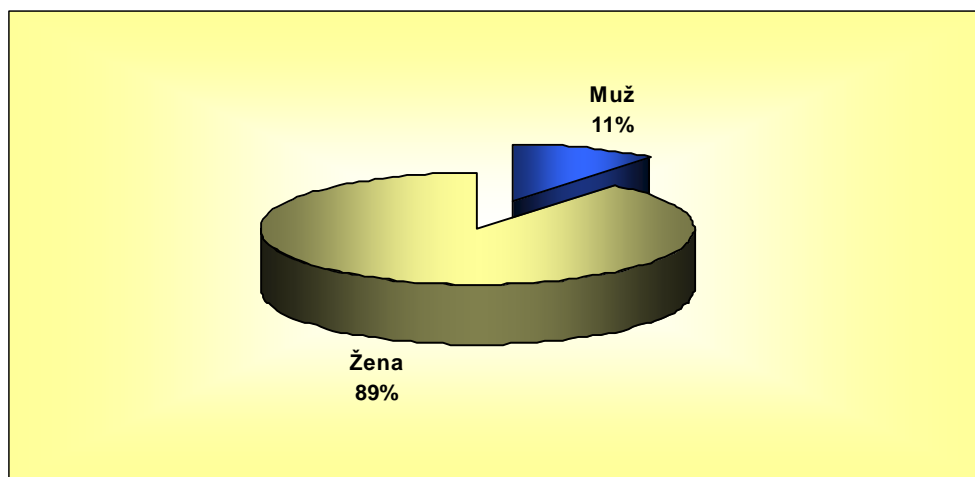

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 26 mluví jasně. Zdůrazňuji ony tři procenta na jedné straně a deset procent na straně druhé. Většina učitelů se zapojila do tvorby ŠVP, dá se z toho soudit, že se i posléze zapojí do multikulturní výchovy.

4. 2 Zpracování výzkumného souboru - studenti pedagogické fakulty JČU v Českých Budějovicích

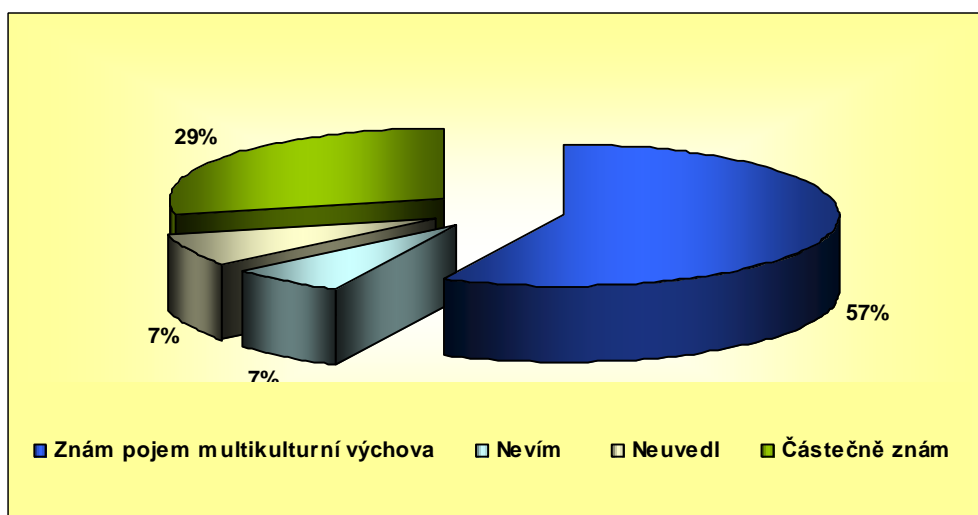
Graf 27: Pohlaví studentů

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 27 opět dokládá fenomén českého školství – i v řadách možných budoucích učitelů jasně dominují ženy.

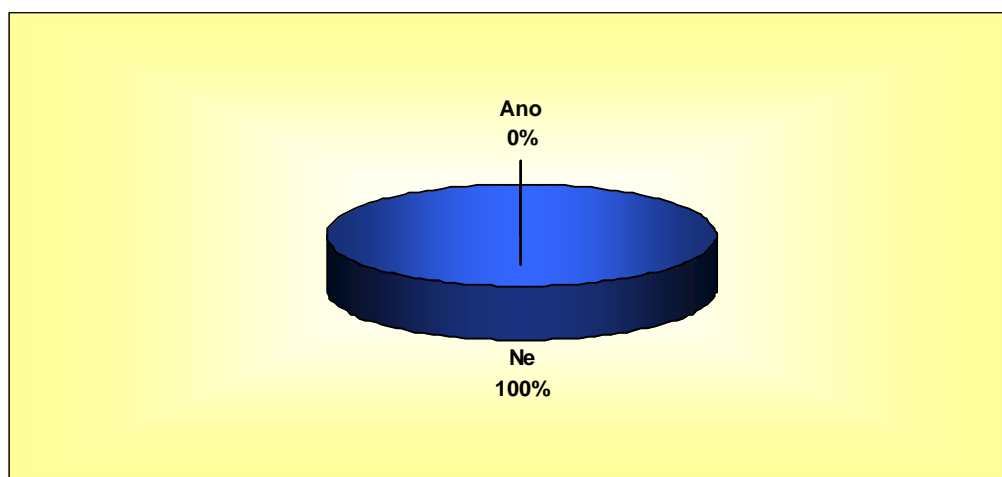
Graf 28: Otázka č. 2: Co si představujete pod pojmem multikulturní výchova?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 28 dokládá znalost multikulturní výchovy mezi vysokoškolskými studenty. Dala by se vzhledem k novému trendu, modernímu a odpovědnému přístupu vedení pedagogických fakult předpokládat větší znalost a informovanost!

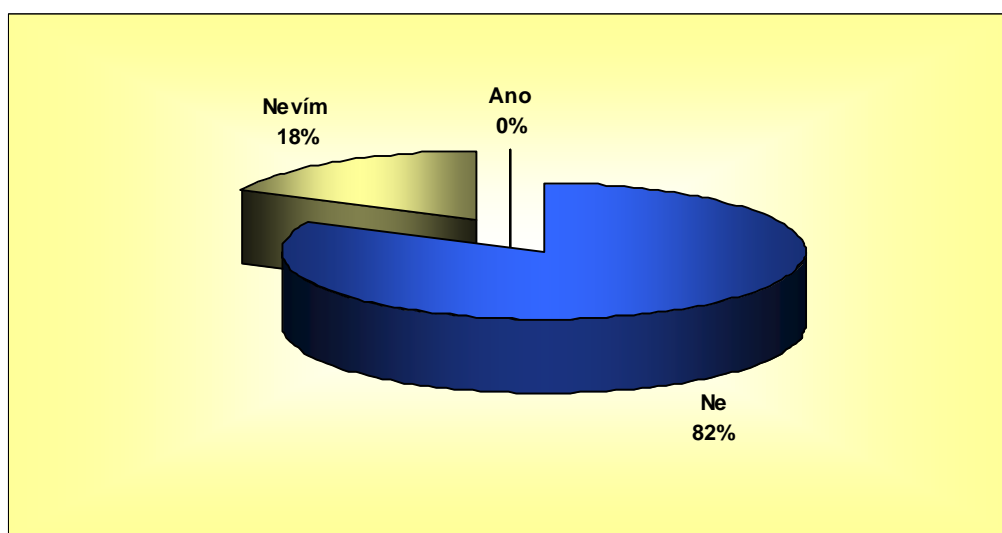
Graf 29: Otázka č. 3: Znáte metody a techniky multikulturní výchovy?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 29 – není třeba komentář.

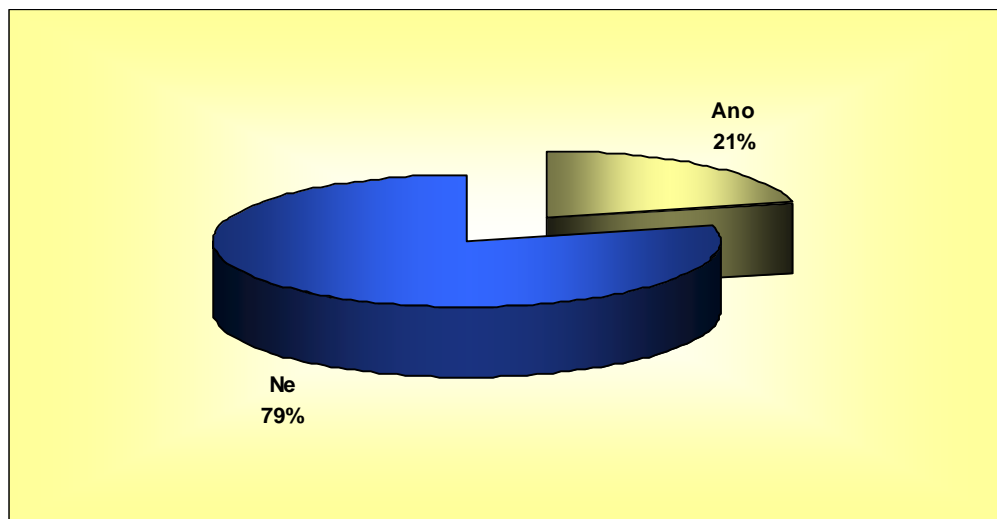
Graf 30: Otázka č. 7 Znáte multikulturní centra?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 30 Budeme-li brát v úvahu odpověď nevím jako ne, výsledek je zdrcující.

Graf 31: Otázka č. 9: Absolvovali jste nějaký kurz/přednášku týkající se multikulturní výchovy?

Zdroj: Vlastní výzkum

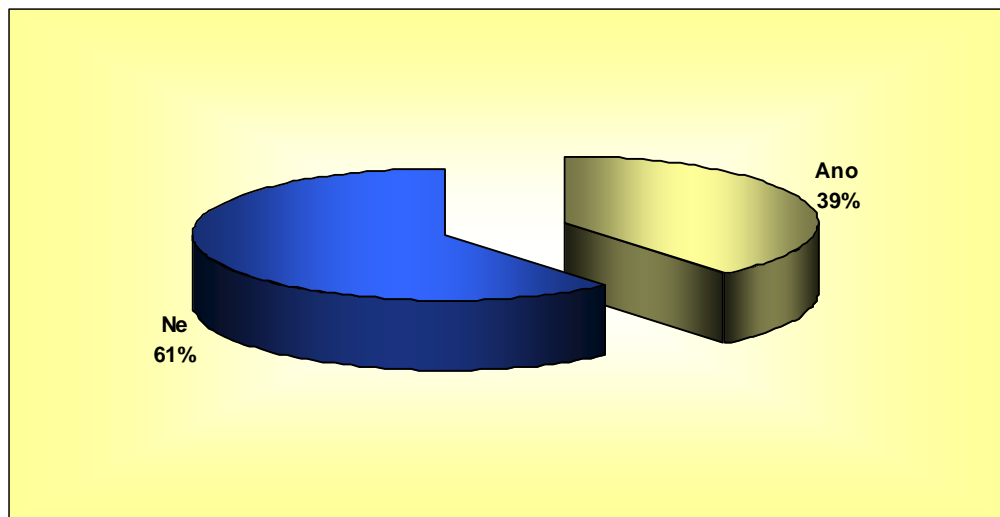
Graf č. 31 ukazuje na „výrazný posun“ v přístupu vysokých škol k novým trendům – pedagogická fakulta má volitelný seminář o problematice multikulturní výchovy. – 21 procent respondentů, to jsou ti, kteří o své vůli tento seminář navštěvovali. Názvy seminářů, kurzů, respektive přednášek uvádí tabulka č. 7.

Tabulka 7: Otázka č. 10: Pokud jste absolvovali kurz/přednášku, jakou?

Název	Počet
Principy MVK tolerance	4
Extremismus ve vzdělání	2

Zdroj: Vlastní výzkum

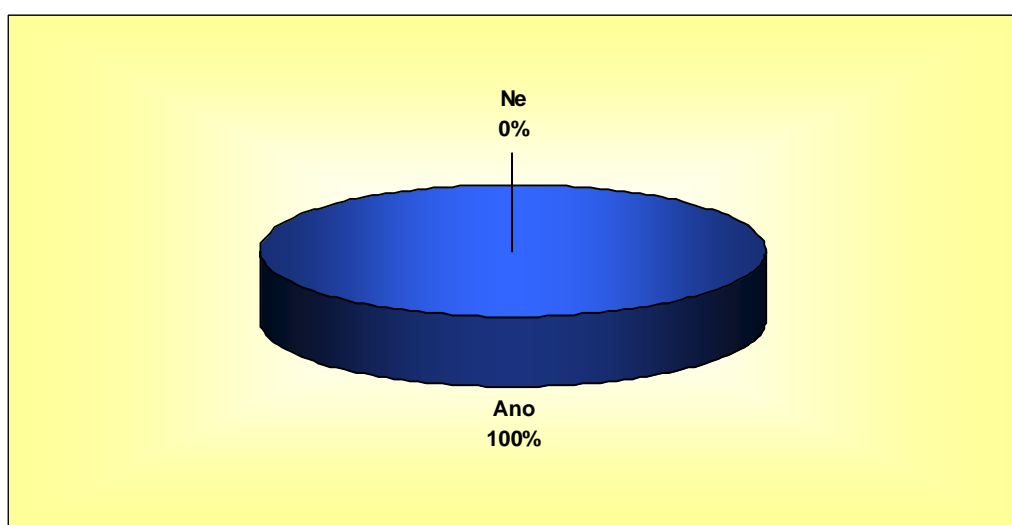
Graf 32: Otázka č. 11: Setkali jste se s problematikou multikulturní výchovy při studiu vysoké školy?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 32 opět potvrzuje závěry grafu č. 31, je samozřejmé, že s problematikou multikulturní výchovy se setkali nejen studenti volitelných seminářů.

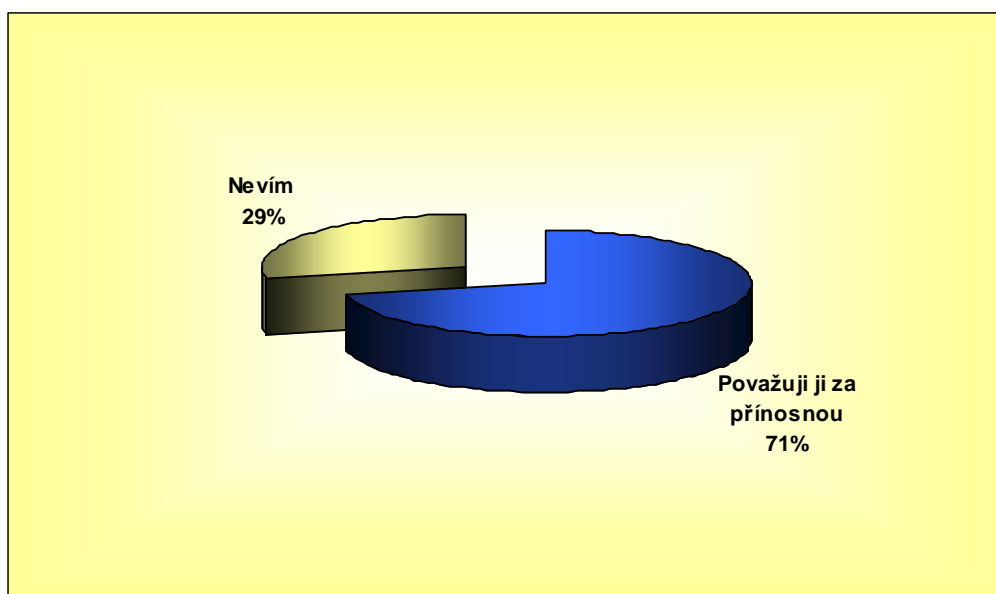
Graf 33: Otázka č. 12: Myslíte si, že používání principů multikulturní výchovy při vzdělávání je pro žáky přínosné?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 33 přináší paradox – všichni dotázaní spatřují přínos v multikulturní výchově, ale semináře navštěvuje pouze 21 % respondentů. Ve srovnání s pedagogickou veřejností je již vidět výrazná změna pohledu na danou problematiku.

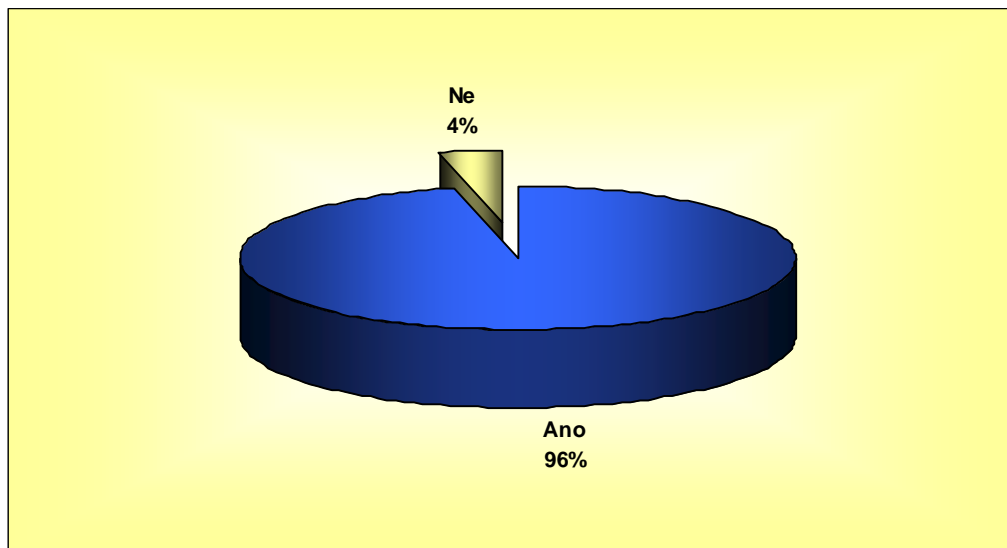
Graf 34: Otázka č. 13: Jaký máte vztah k multikulturní výchově?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 34 je zajímavý v porovnání s názorem učitelů (viz graf 13). Zatímco z řad studentů považuje multikulturní výchovu za přínos pouze 71 % respondentů, u pedagogů je to 84 %. Potvrzuje se tu pouze zkušenost, že vysokoškolský student v době svého studia ještě nemá představu o tom, co je pro jeho budoucí praxi potřebné, a ještě nemá takový rozhled, aby věděl, co je potřebné pro život.

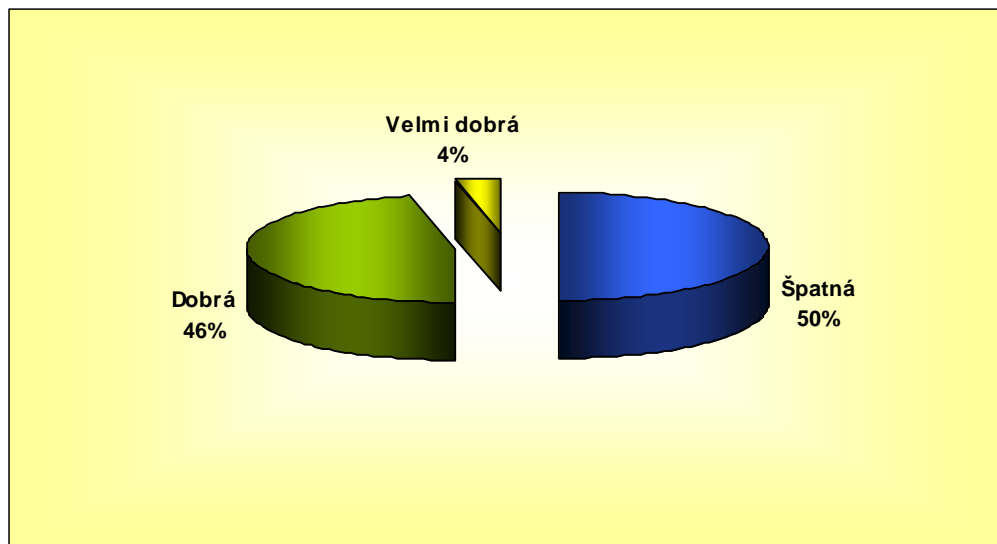
Graf 35: Otázka č. 15: Měla by být podle Vás zahrnuta multikulturní výchova ve školním vzdělávacím programu?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 35 je velmi zajímavý, v porovnání s učiteli (graf č. 14) se jeví názor studentů jako by totožný. Je však třeba si uvědomit, že studenti netvořili ŠVP, že jejich názor vychází z jiného nazírání na českou společnost (tj. něco, k čemu se bude současná pedagogická veřejnost jen zdlouhavě a obtížně propracovávat).

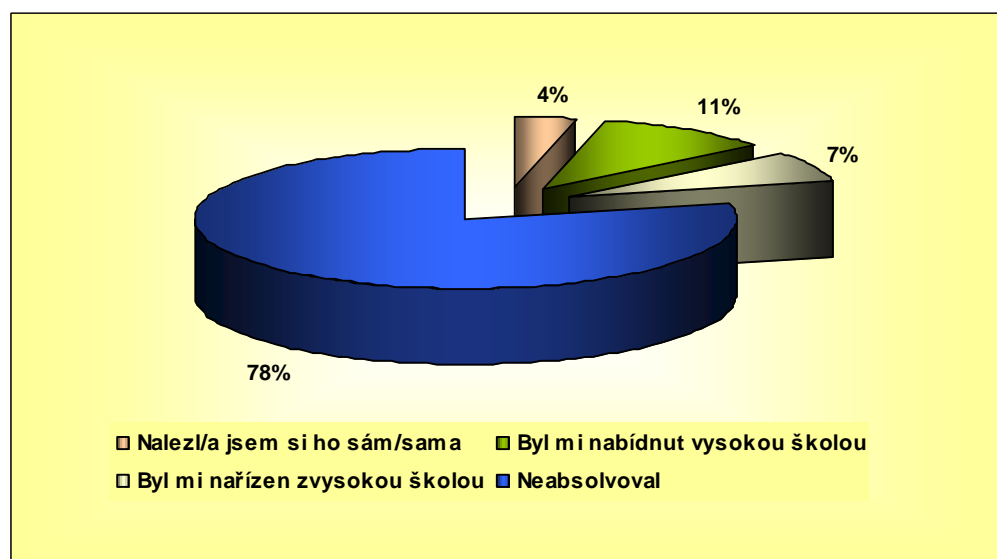
Graf 36: Otázka č. 16: Zdá se Vám, že dostupnost kurzů/přednášek o multikulturní výchově je dobrá?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 36 se dá hodnotit pouze jako názor dostupnosti v rámci dané fakulty. Situace na jiných vysokých školách může být úplně odlišná.

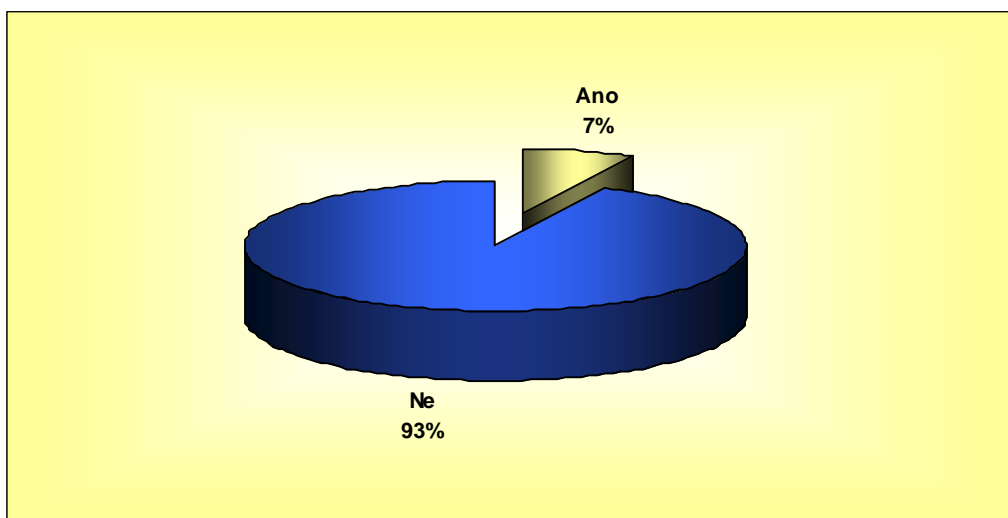
Graf 37: Otázka č. 17: Pokud jste absolvovali kurz/přednášku o multikulturní výchově, jak jste se o ní dozvěděli?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 37 potvrzuje závěr grafu č. 36, opět se jedná o možnostech té které fakulty.

Graf 38: Otázka č. 18: Znáte zdroje týkající se multikulturní výchovy?

Zdroj: Vlastní výzkum

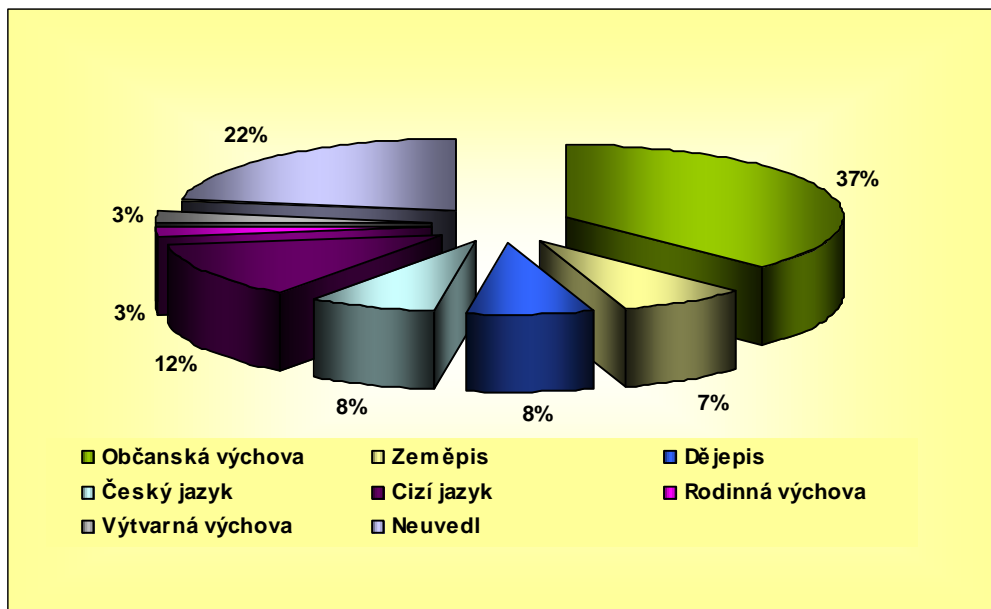
Graf č. 38 naplňuje předchozí zjištěné poznatky – studenti nemohou znát bližší informace o multikulturní výchově, pokud jim není danou konkrétní fakultou dána možnost, nebo je minimální, jak to potvrzuje tabulka č. 8:

Tabulka 8: Otázka č. 19: Pokud znáte zdroje multikulturní výchovy, jaké?

Název	Počet
Materiály z přednášek	1
Internet	1

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 39: Otázka č. 20: V rámci jakých předmětů lze podle Vás uplatnit principy multikulturní výchovy?

Zdroj: Vlastní výzkum

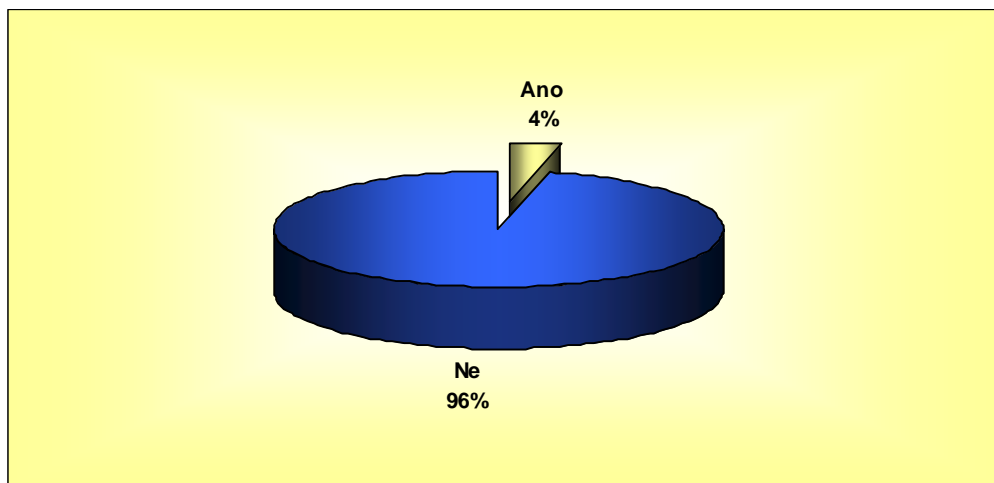
Graf č. 39 nabízí procentuální přehled předmětů vhodných (dle názoru studentů) k uplatnění multikulturní výchovy. Srovnání s grafem č. 18 – učitelský zdroj nabízí více možných předmětů (zkušenosti z praxe, které studentům chybějí, to potvrzuje tab. č. 9).

Tabulka 9: Otázka č. 20: V rámci jakých předmětů lze podle Vás uplatnit principy multikulturní výchovy?

Název	Počet
Občanská výchova	15
Zeměpis	3
Dějepis	3
Český jazyk	3
Cizí jazyk	5
Rodinná výchova	1
Výtvarná výchova	1
Neuvedl	9

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 40: Otázka č. 21: Byl/a jste seznámen/a s nějakou hrou týkající se multikulturní výchovy?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 40 dokazuje, že studenti v tomto případě nejsou vysokou školou v oblasti multikulturní výchovy prakticky připraveni na své možné budoucí povolání.

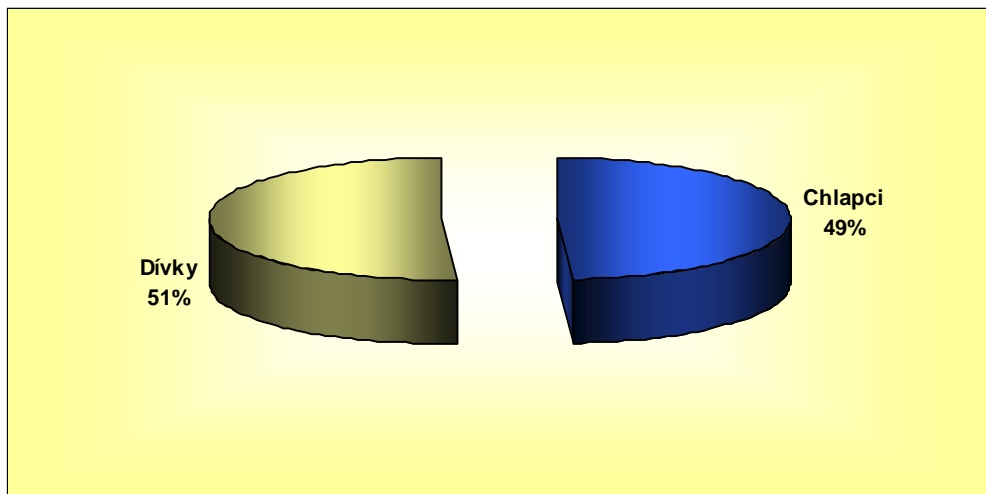
Tabulka 10: Otázka č. 22: Pokud znáte hru týkající se multikulturní výchovy, jakou?

Název	Počet
Hry na PC	1
Hry v AJ	1

Zdroj: Vlastní výzkum

4.3 Zpracování výzkumného souboru – žáci 8. a 9. tříd jindřichohradeckých základních škol

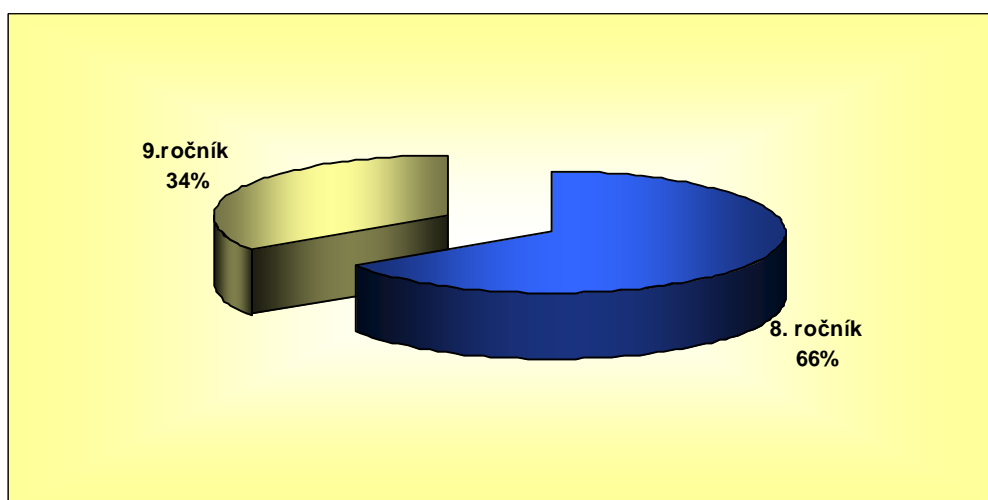
Graf 41: Pohlaví žáků osmých a devátých tříd.

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 41 ukazuje poměrnou vyrovnanost procentuální zastoupení chlapců a dívek.

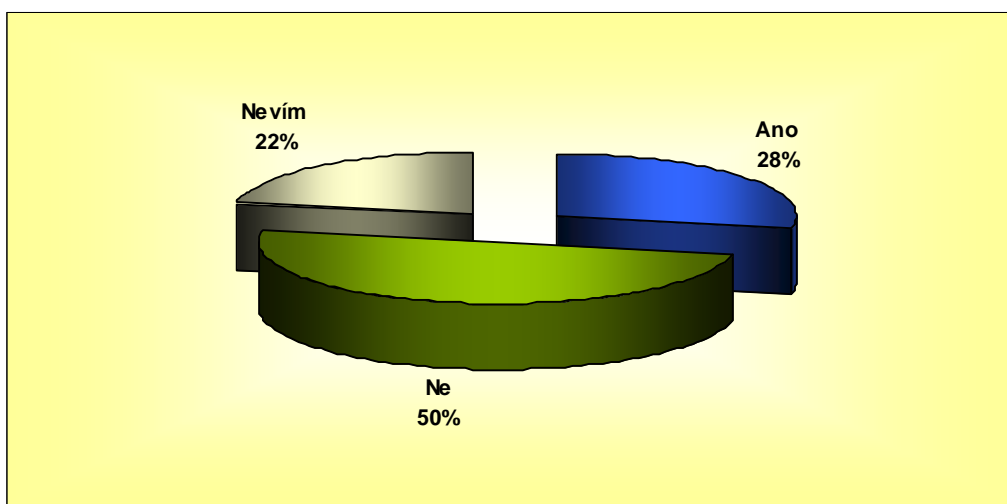
Graf 42: Procentuální přehled oslovených žáků osmých a devátých tříd.

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 43 vyjadřuje poměr zastoupených ročníků ve výzkumném souboru.

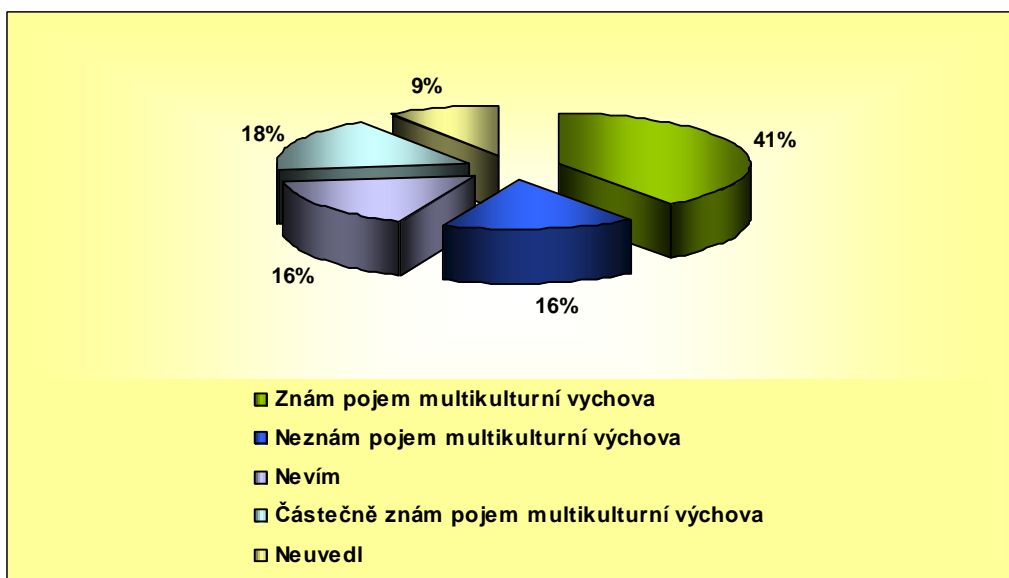
Graf 43: Otázka č. 1: Slyšel/a jsi někdy o multikulturální výchově?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 43 vypovídá o tom, jak se na školách pracuje s termínem multikulturální výchova, to však nemusí znamenat, že na školách se nepracuje s prvky multikulturální výchovy.

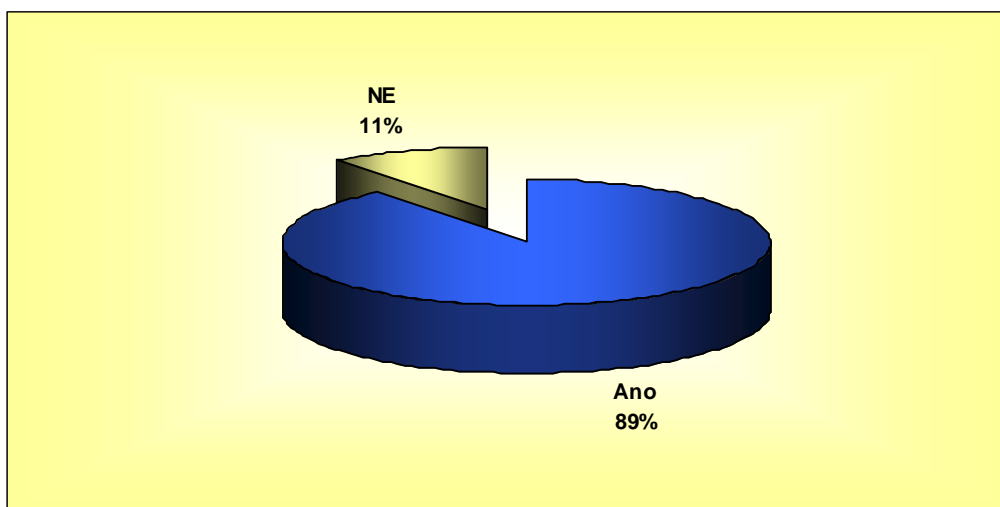
Graf 44: Otázka č. 2: Co si představuješ pod pojmem "multikulturální výchova"?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 44 ukazuje na to, že žáci dokáží vyjádřit své názory bez ostychu, většina zná a umí si představit správný význam daného pojmu.

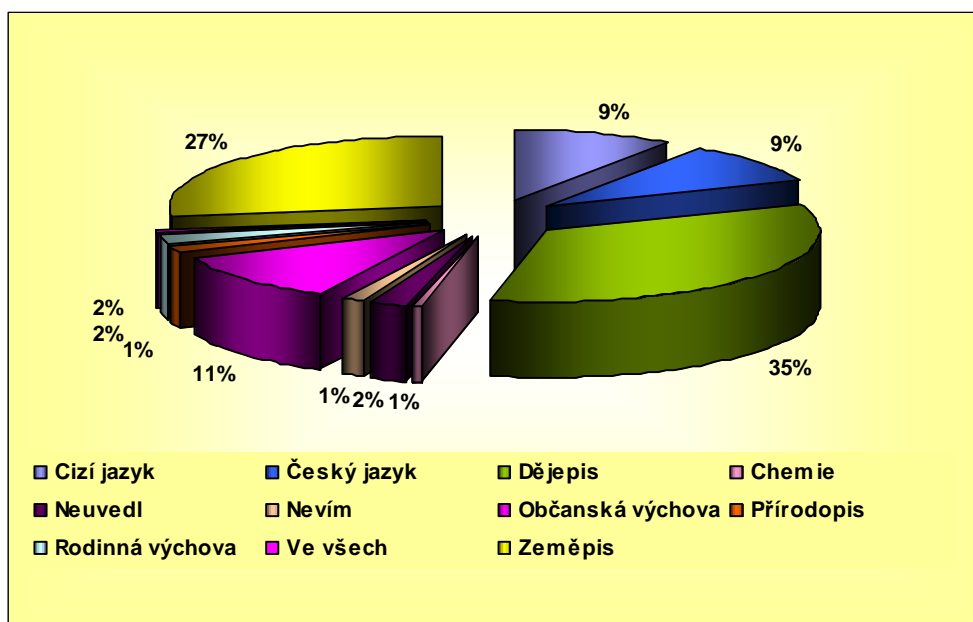
Graf 45: Otázka č. 3: Učíte se ve škole o kulturách jiných národností?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 45 je výmluvný, pouze trochu popírá některé názory pedagogů (nebo ukazuje na jejich velkou skromnost?) – viz graf č. 6.

Graf 46: Otázka č. 4: Pokud jsi odpověděl/a kladně na otázku číslo 3, uveď v jakých předmětech.

Zdroj: Vlastní výzkum

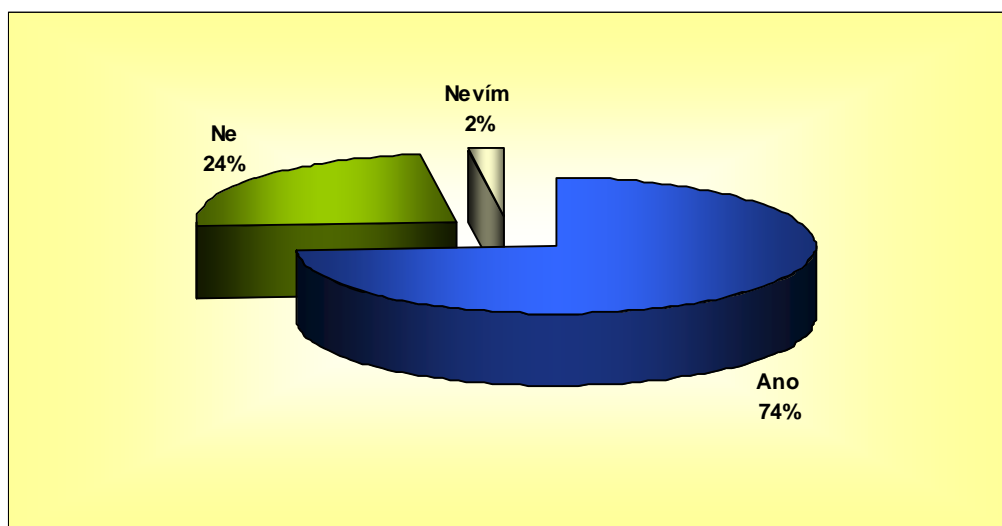
Graf č. 46 jeho význam je daný teprve srovnáním s grafy č. 18 (učitelské odpovědi) a č. 39 (odpovědi studentů). Grafy se od sebe liší pouze jakýmsi „úhlem pohledu“, jinak jsou skoro totožné, podrobnější je však tabulka č. 11, kde žáci uvádějí skoro stejné předměty jako učitelé, liší se pouze v početní zastoupení. Žáci navíc uvádějí také chemii (1 žák!).

Tabulka 11: Uvedené předměty, ve kterých jsou žáci seznamováni s multikulturní výchovou.

Název	Počet
Cizí jazyk	16
Český jazyk	16
Dějepis	58
Chemie	1
Neuvedl	4
Nevím	2
Občanská výchova	19
Přírodopis	3
Rodinná výchova	3
Ve všech	1
Zeměpis	46

Zdroj: Vlastní výzkum

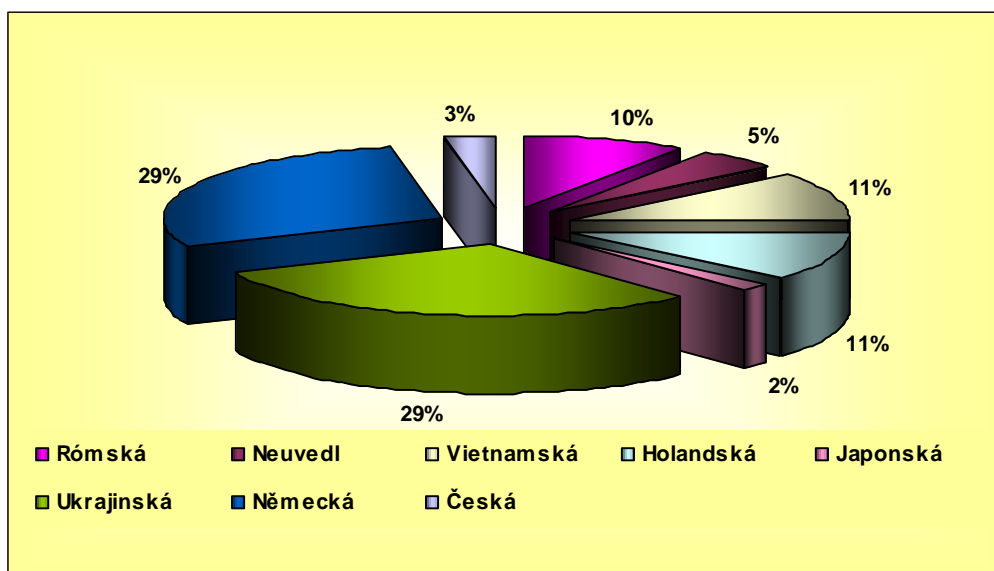
Graf 47: Otázka č. 5: Měli jste někdy ve třídě spolužáka jiné národnosti?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 47 pouze dokládá skutečnost (z pohledu dětí), že na českých základních školách se učí cizinci. Výsledek je téměř totožný se závěry učitelů (graf č. 21).

Graf 48: Podotázka k otázce č. 5: Pokud ano, jaké národnosti?

Zdroj: Vlastní výzkum

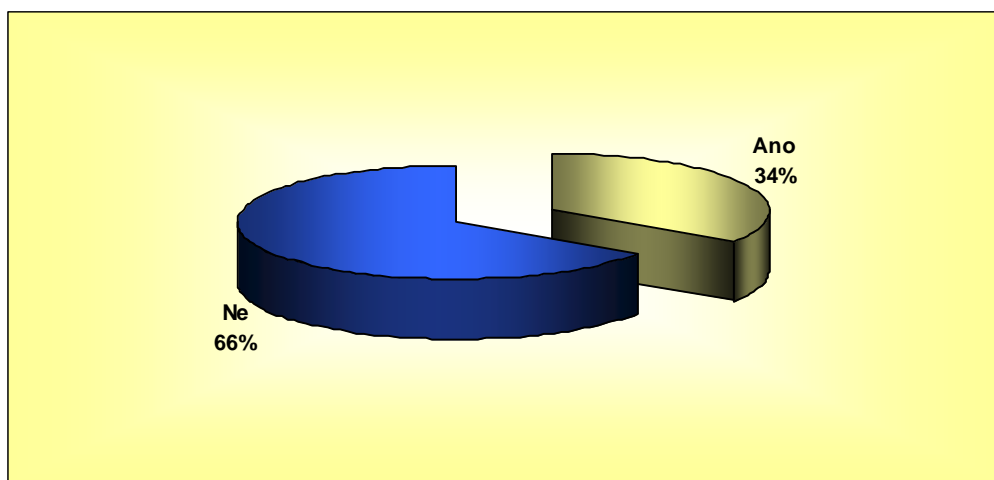
Graf č. 48 uvádí žákovský výčet národností spolužáků-cizinců. Příliš se neliší od výčtu, který uvádějí učitelé (graf č. 22). Konkrétní výčet lze najít v tabulce č. 12:

Tabulka 12: Národnost spolužáka

Název	Počet
Rómská	6
Neuvedl	3
Vietnamská	7
Holandská	7
Japonská	1
Ukrajinská	19
Německá	18
Česká	2

Zdroj: Vlastní výzkum

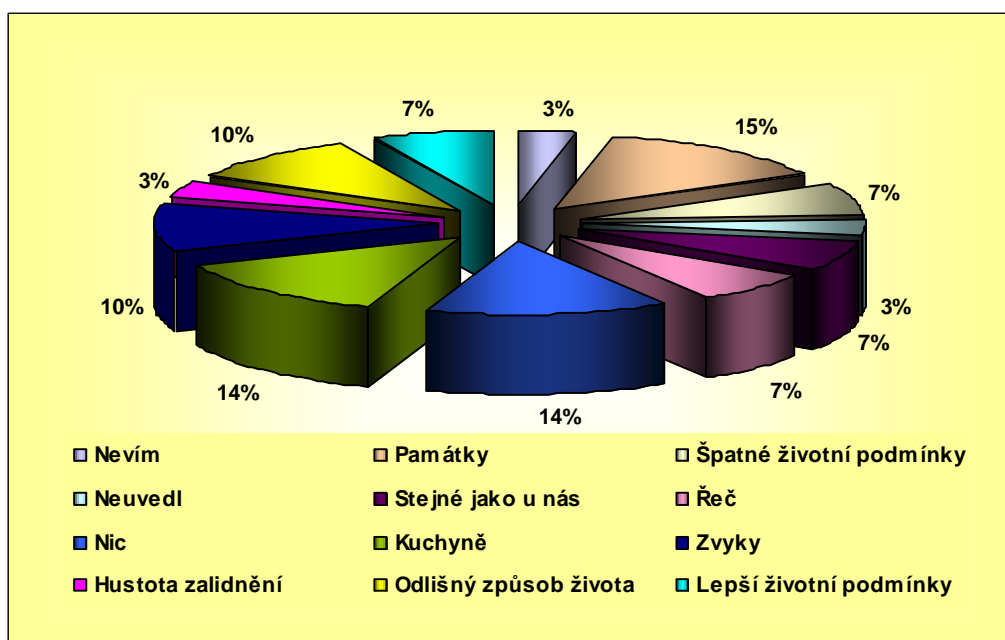
Graf 49: Otázka č. 6: Povídáte si o jeho zemi?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 49 potvrzuje učitelské výpovědi. Pedagogové se příliš nevěnují metodám a technikám multikulturní výchovy, respektive nejsou příliš ochotni je aplikovat, pokud je znají (grafy č. 6 a 7).

Graf 50: Otázky č. 7: Co ti přijde na jeho zemi zajímavé?

Zdroj: Vlastní výzkum

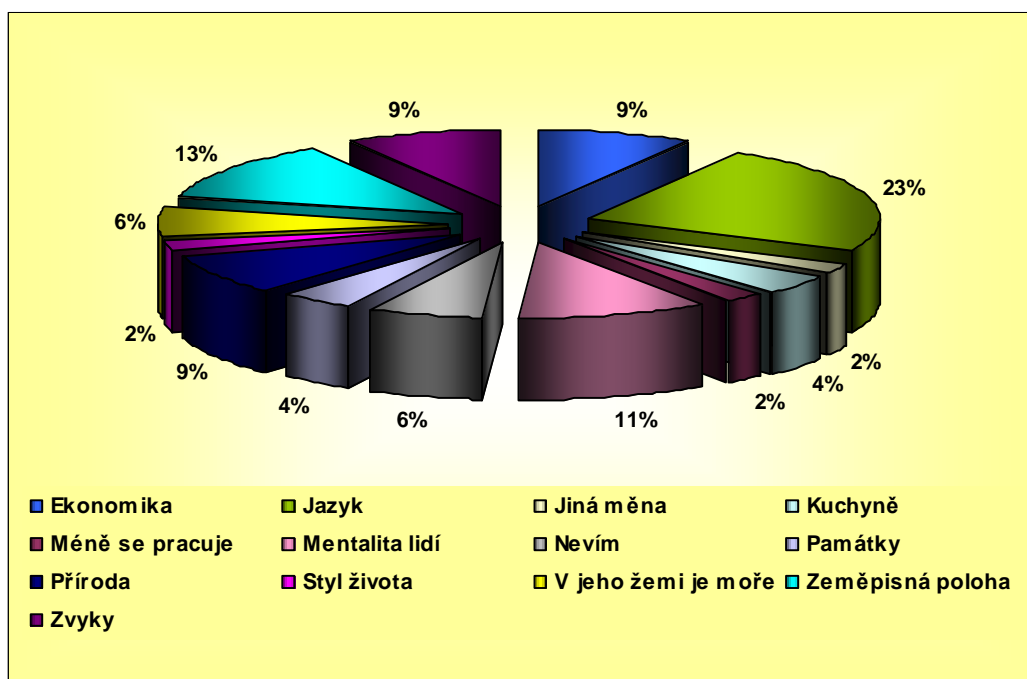
Graf č. 50 více méně potvrzuje poznatky učitelů. Žáci sice ve svých odpovědích uvádějí mnoho zajímavých odlišností od českého prostředí, ale poznatky působí „školně“, tj. okatě vycházejí z učebních poznatků, nikoli ze znalostí získaných z přátelství a nebo kontaktem s cizincem.

Tabulka 13: Uvedené zajímavosti.

Název	Počet
Nevím	1
Památky	4
Špatné životní podmínky	2
Neuvedl	1
Stejně jako u nás	2
Řeč	2
Nic	4
Kuchyně	4
Zvyky	3
Hustota zalidnění	1
Odlišný způsob života	3
Lepší životní podmínky	2

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 51: Otázka č. 8: Čím se jeho země od naší odlišuje?

Zdroj: Vlastní výzkum

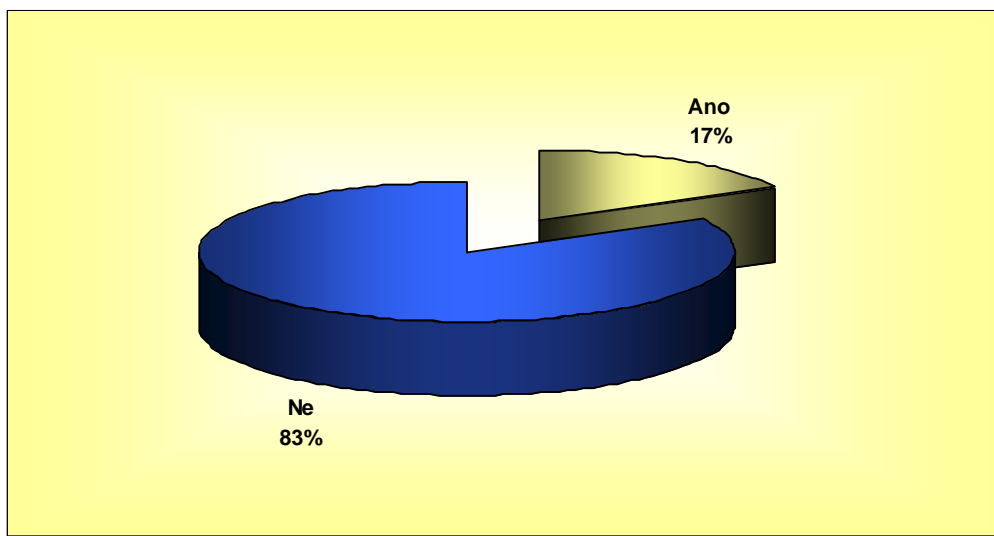
Graf č. 51 přináší výčet odlišností cizích zemí od českého prostoru z dětského pohledu.

Tabulka 14: Uvedené odlišnosti.

Název	Počet
Ekonomika	4
Jazyk	11
Jiná měna	1
Kuchyně	2
Méně se pracuje	1
Mentalita lidí	5
Nevím	3
Památky	2
Příroda	4
Styl života	1
V jeho zemi je moře	3
Zeměpisná poloha	6
Zvyky	4

Zdroj: Vlastní výzkum

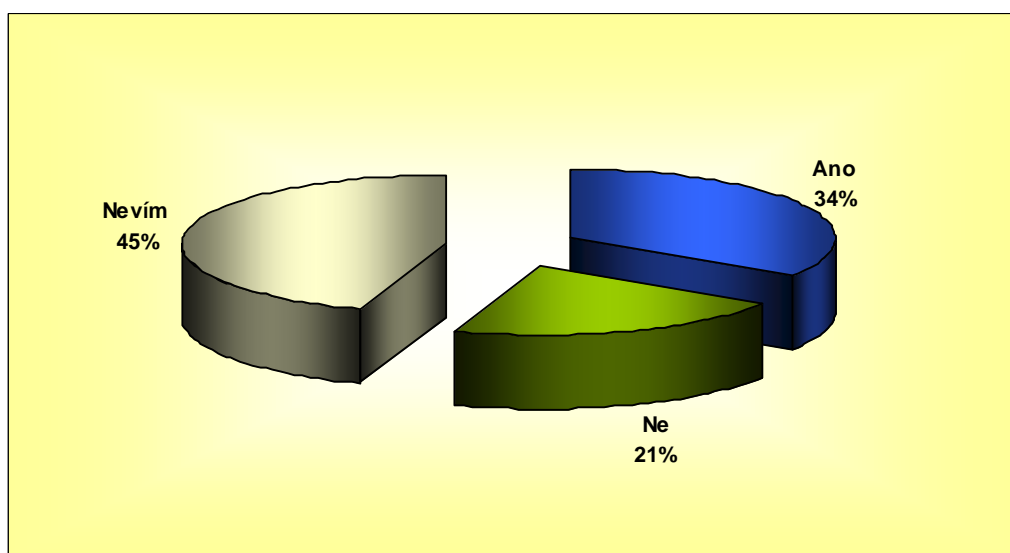
Graf 52: Otázka č. 9: Naučil tě nějakou hru, kterou jsi neznala/a?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 52 dokazuje, že mezi českými žáky a žáky z cizího prostředí není zas až tak velký kontakt. Plyne to však nikoli z mentality českých dětí, jako spíše z uzavřenosti některých národnostních menšin.

Graf 53: Otázka č. 10: Znáš pořady v televizi nebo rádiu o jiných národnostech, které žijí u nás?

Zdroj: Vlastní výzkum

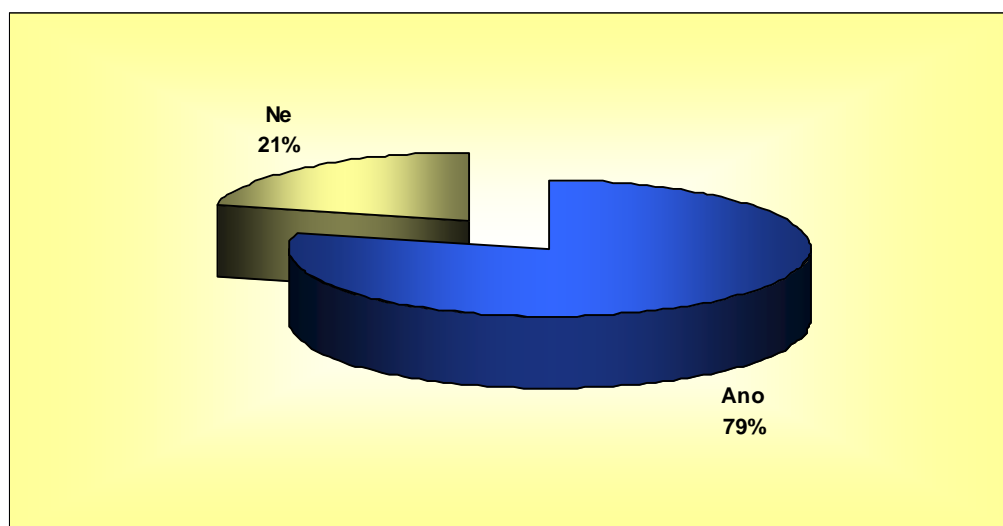
Graf č. 53 a graf č. 54 ve spojení s tabulkou č. 15 ukazují na skutečnost, že žáci si působení sdělovacích prostředků nejsou schopni v plné míře uvědomit jako působení multikulturní výchovy. Jiný případ uvědomění si cizí kultury je individuální setkání s jiným kulturním zážitkem.

Tabulka 15: Uvedené pořady v televizi nebo rádiu.

Název	Počet
Svět 2007	2
Cestománie	2
Nevím	3
Neuvedl	6
Koření	6
Objektiv	9
Dokumenty z TV	10

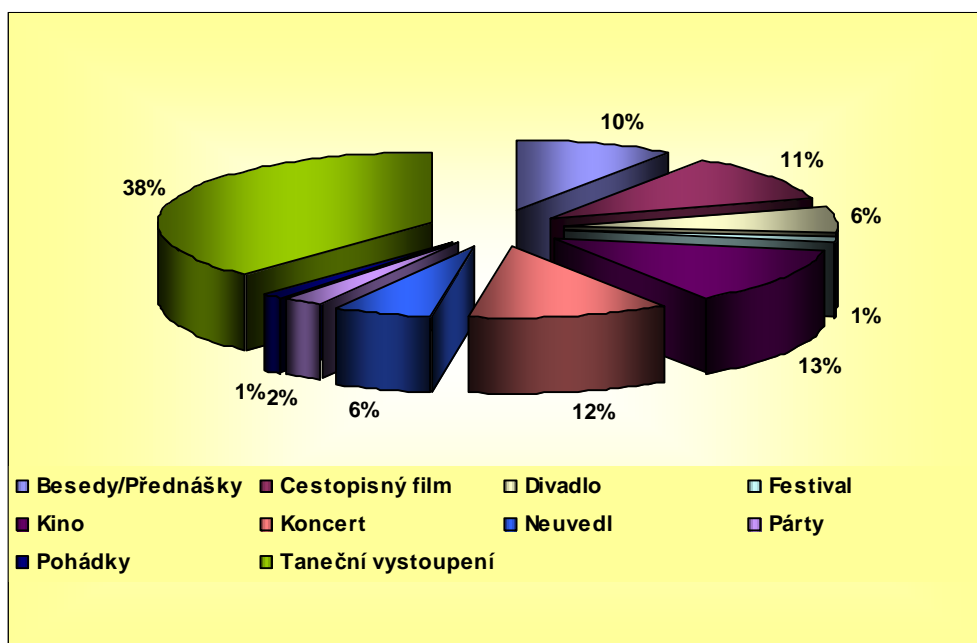
Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 54: Otázka č. 11: Setkala/a jsi někdy osobně s jinou kulturou (kino, divadlo, koncert, taneční vystoupení)?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 55: Otázka č. 11.1: O co se jednalo?

Zdroj: Vlastní výzkum

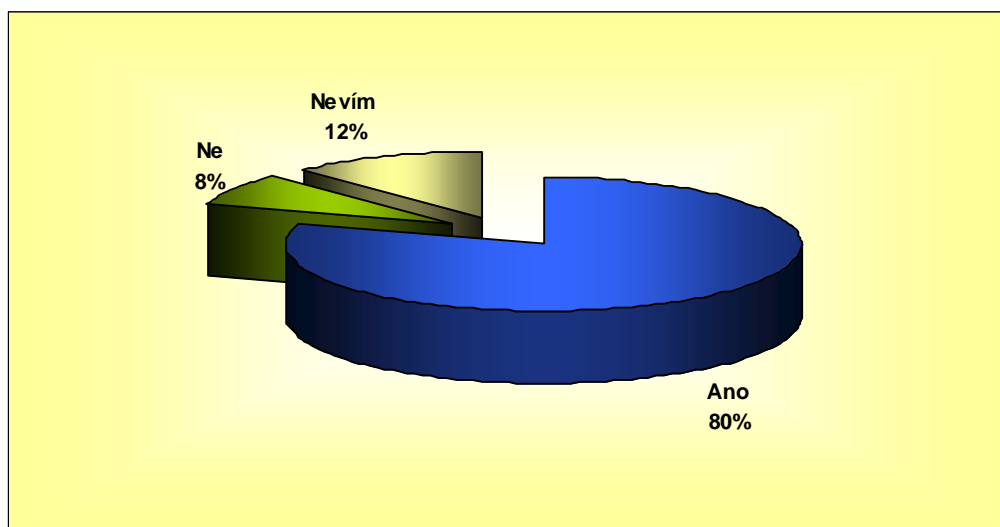
Graf č. 55 poskytuje výčet zážitků žáků z kulturních vystoupení cizích národností, které na ně nějakým způsobem měly vliv.

Tabulka 16: Osobní setkání s jinou kulturou.

Název	Počet
Besedy/Přednášky	8
Cestopisný film	9
Divadlo	5
Festival	1
Kino	11
Koncert	10
Neuedl	5
Párty	2
Pohádky	1
Taneční vystoupení	32

Zdroj: Vlastní výzkum

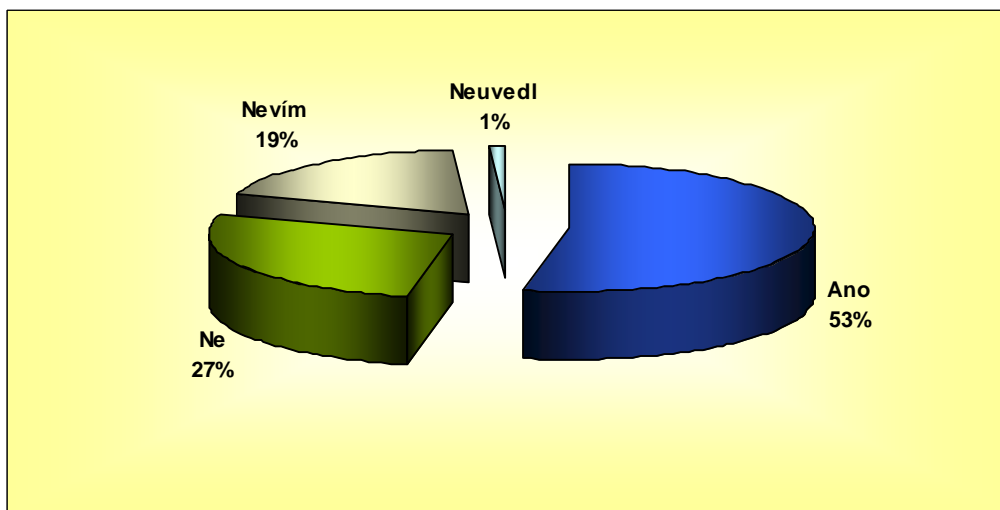
Graf 56: Otázka č. 11.2: Šel/a bys na něco podobného znovu?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 56 dokazuje, že přímý kulturní zážitek patří mezi nejsilnější formy a vlivy multikulturní výchovy.

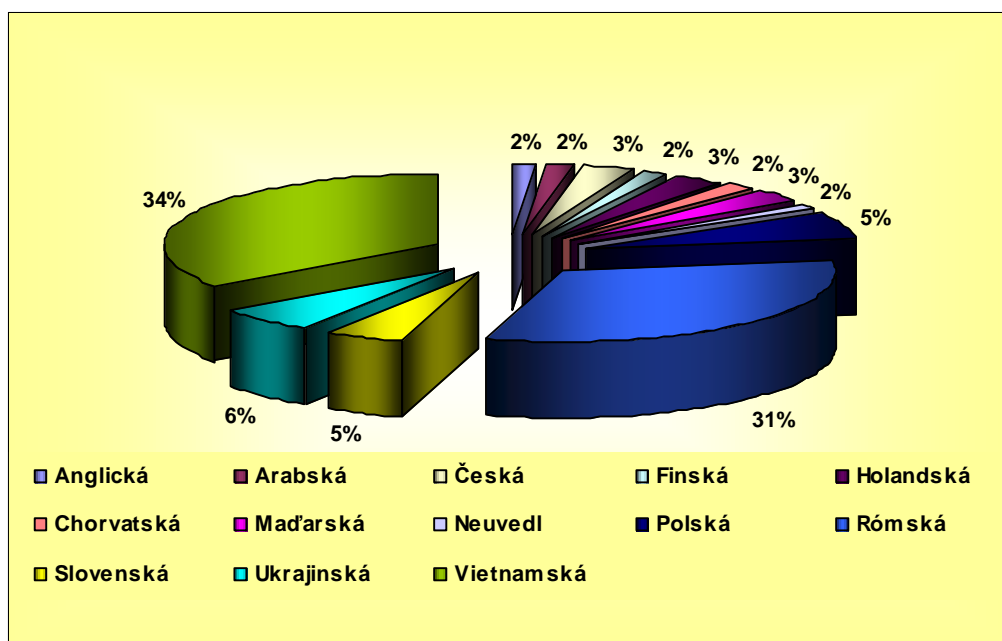
Graf 57: Otázka č. 12: Je ve tvém místě trvalého bydliště někdo, kdo patří k jiné národnosti?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 57 ukazuje, že české děti mají bezprostřední kontakty s jinými národnostmi.

Graf 58: Podotázka k otázce č. 12: Pokud ano k jaké národnosti patří?

Zdroj: Vlastní výzkum

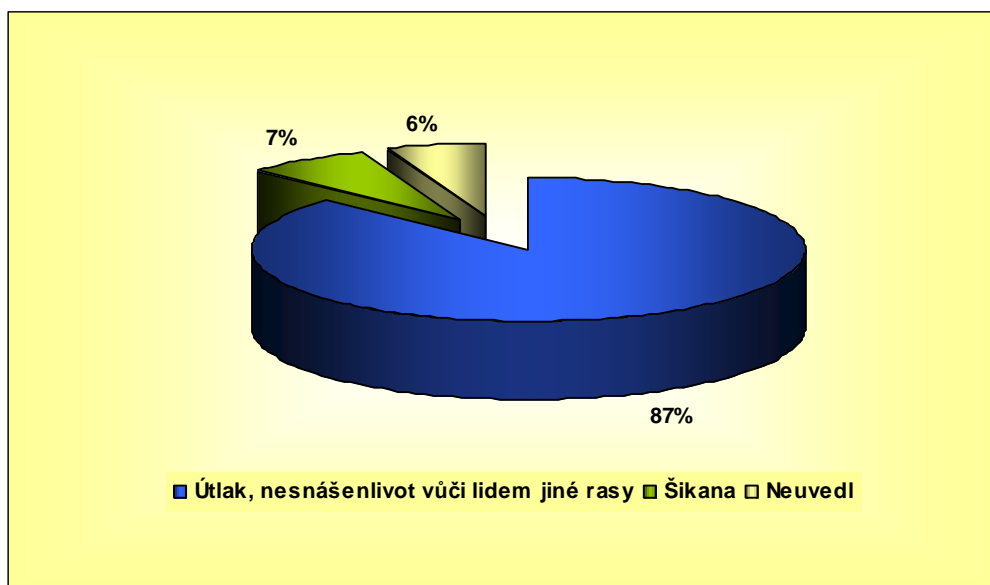
Graf č. 58 dokládá s jakými národnostmi nebo etnickými menšinami přicházejí žáci do kontaktu ve svém blízkém okolí. Početní zastoupení je možné odvodit také z tab. č. 16.

Tabulka 16: Jednotlivé národnosti

Název	Počet
Anglická	1
Arabská	1
Česká	2
Finská	1
Holandská	2
Chorvatská	1
Maďarská	2
Neuvedl	1
Polská	4
Rómská	21
Slovenská	3
Ukrajinská	4
Vietnamská	23

Zdroj: Vlastní výzkum

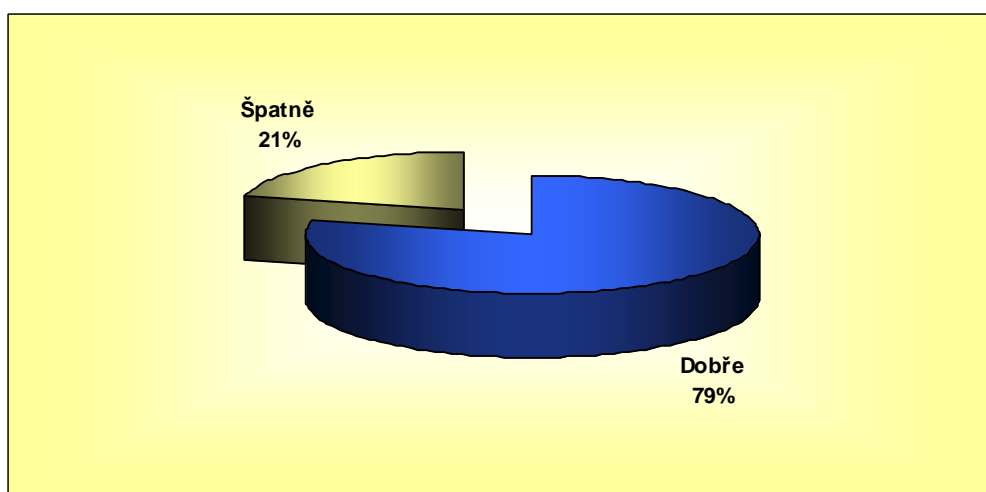
Graf 59: Otázka č. 13: Co si myslíš, že znamená výraz rasismus?

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 59 jasně dokládá skutečnost, že žáci znají a umějí správně určit význam slova rasismus. Jak dokazuje graf č. 60, totéž platí i o pojmu xenofobie.

Graf 60: Otázka č. 14: Co je to xenofobie?

Zdroj: Vlastní výzkum

5. Diskuse

Výzkum byl prováděn za účelem získání poznatků, které by měly potvrdit stanovené hypotézy:

- 1) učitelé základních škol a studenti pedagogických fakult jsou informováni o metodách a technikách multikulturní výchovy.
- 2) učitelé na základních školách používají metody a techniky multikulturní výchovy.

Pro dosažení vytyčeného cíle (zjistit informovanost učitelů a studentů pedagogických fakult o možnostech multikulturní výchovy na základních školách) a ověření hypotéz v bakalářské práci byla použita metoda analýzy dokumentů, technika sekundární analýzy dat, dále pak metoda dotazování, technika dotazníku.

Dotazníky, které byly pro provedení výzkum sestaveny, je možné rozdělit do tří skupin. Prvá skupina dotazníků obsahovala 27 otázek pro učitele základních škol v Jindřichově Hradci. (Město Jindřichův Hradec je zřizovatelem šesti základních škol, jedna základní škola je zřizována Jihočeským krajem, dotazníkový průzkum byl prováděn na třech školách z celkového počtu sedmi základních škol.)

Druhá skupina dotazníků byla zaměřena na studenty pedagogických fakult vysokých škol v Českých Budějovicích. Dotazníky byly shodné s dotazníky vytvořenými pro pedagogické pracovníky základních škol (ZŠ), jen obsahovaly 22 otázek (odstraněny byly otázky 23 až 27, které se vztahovaly k praxi pedagogů ZŠ).

Třetí skupina dotazníkového zjišťování byla zaměřena na žáky osmých a devátých ročníků základních škol. Tyto dotazníky měly pouze 14 otázek, které se snažily pokrýt znalosti žáků z oblasti multikulturní výchovy.

Celkem tak bylo osloveno 180 respondentů, a lze tedy zjištěné skutečnosti brát jako reprezentativní vzorek pro statistické vyhodnocování. Při této příležitosti je nutné zdůraznit, že se jednalo pouze o výzkum ve dvou regionálních lokalitách, nikoli o celostátně prováděný výzkum. Výsledky statistického zpracování je proto nutné hodnotit

z tohoto pohledu, celorepublikový výzkum by pravděpodobně mohl dosáhnout podobných, nebo nepatrně odlišných hodnot, ale takovéto zkoumání již nebylo smyslem bakalářské práce.

Ze 180 dotazníků, které byly rozdány jednotlivým respondentům, se ke statistickému zjišťování použilo 152, tedy celkově 84 procentní návratnost. Jeden dotazník ze třetí skupiny musel být z důvodu velké neúplnosti vyřazen.

Dotazníkové šetření ještě bylo doplněno neformálními rozhovory s řediteli základních škol (Mgr. M. Koubek, Mgr. P. Kubeš, Mgr. K. Matlas), ve kterých byly zadávány dotazníky. Ředitelé v rozhovorech uváděli své bohaté praktické zkušenosti ze své dlouholeté pedagogické praxe. Sdělené skutečnosti byly velmi osobní, subjektivní, a jako takové na ně bylo nahlíženo. Závěry z rozhovorů výrazně posloužily k dokreslení sledované skutečnosti.

Výsledky dotazníkového zkoumání jsou podrobně rozepsány v kapitolách 4.1, 4.2 a 4.3. Výsledky statistického zkoumání nelze zcela opřít o poznatky odborné literatury, neboť v takovém rozsahu nebyl podobný výzkum nikým prováděn, nebyl zaměřen do oblasti regionálního školství. Pokud nejčastěji citovaný autor odborných publikací týkajících se multikulturní výchovy, Průcha J., uvádí některé své výzkumy, týkají se převážně problematiky středních škol, pokud mluví o jiných věkových skupinách, je to jen okrajově. Průcha se ve svých zjištěních převážně opírá o výzkumy provedené v cizích státech (Kanada, USA, Izrael, ...) Pokud tento autor mluví o etnicích v České republice, uvádí údaje všeobecně známé z celostátních statistik (publikuje údaje z sčítání obyvatelstva ČR z roku 1991), zaměřuje se na všeobecné problémy vyplývající z dvaceti národnostních skupin žijících podle uvedeného sčítání v ČR, neřeší taková specifika, jako jsou řešena použitým provedeným výzkumem.

Výzkumem byly potvrzeny všeobecně známé poznatky – české prostředí, a to dospělé obyvatelstvo, je silně xenofobní. To také dokládá kniha Česká xenofobie, vytvořená kolektivem autorů, mluví o tom také Průcha J., Multikulturní výchova. Teorie – praxe – výzkum, nebo Čermáková J., Rabiňová D., Stöhrová H. a Šišková T. – Ty + Já =

kamarádi. Na stejné závěry ukazují výsledky provedeného výzkumu, výrazně je to patrné v odpovědích učitelů (viz grafy č. 10, 17, 19 a s nimi související tabulky č. 4, 5.), které svědčí také o naprostém nezájmu o multikulturní výchovu jako techniku odbourávání vžitých předsudků. Zároveň tyto odpovědi potvrzují silný konzervatismus ve školství, který jakékoli změny buď odmítá, nebo je zpochybňuje.

V této souvislosti výzkum potvrdil, že již dochází ke změnám v myšlení nové české populace – mezi studenty takové nálady nejsou patrné, mají zájem o multikulturní výchovu, byť je to podloženo spíše praktickými důvody (viz grafy č. 33, 34, 35, 36), u studentů je také vidět výrazně patrnější zájem o multikulturní výchovu než u učitelů. Nejvíce patrné změny v myšlení se projevují mezi dětmi (nemají xenofobní nálady, mají zájem poznat odlišnosti jiných kultur – viz grafy č. 54, 55, 56, 57, 58, 59 a 60, tabulka č. 16).

Výzkumem byly bohužel zjištěny negativní skutečnosti, a z toho plynoucí závěry, které nepotvrzují stanovené hypotézy. Učitelé, přestože se regionální školství nachází v závěrečné etapě tvorby školních vzdělávacích programů (ŠVP), které vycházejí z rámcového vzdělávacího programu (RVP), a vrcholící přípravě jejich realizace (vzdělávat podle ŠVP se má dle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání /tzv. školský zákon/; v platném znění, již od září 2007, respektive od školního roku 2007/2008), kteří se měli podílet na týmové tvorbě ŠVP, kde je velmi výraznou měrou zahrnuta multikulturní výchova a integrace cizinců a národnostních menšin do výuky tak, jak to ukládá RVP, respektive školský zákon, prokázali nedostatečnou znalost metod a technik multikulturní výchovy (viz grafy č. 6, 8 a 9 s tabulkou č. 2), neumějí je, nebo nechtějí, ve své praxi používat (viz graf č. 7 a tabulka č. 1).

Výzkumem bylo prokázáno, že učitelé nemají zájem se v této oblasti vzdělávat (viz graf č. 10 a tabulka č. 4), a to i při poměrně velké nabídce seminářů, kurzů nebo přednášek k tématům multikulturní výchovy (viz. Multikulturní centrum Praha. [online]. [cit. 2007-08-06]. dostupné z <<http://www.mkc.cz/cz/realizovane-kurzy-1/pro>

ucitele.html >). Pro objektivitu věci je nutné připomenout to, na čem se shodovali oslovení ředitelé škol – z ekonomického hlediska rozpočtů základních škol nebylo možné využít tak veliké nabídky (vysoká cena kurzovného, placení cestovních náhrad – kurzy byly pořádány buď v Praze nebo v Brně, platby za suplování za nepřítomného učitele, často nízká úroveň a kvalita seminářů...).

Výzkum poukázal také na nedostatečnou nabídku studijních programů na sledovaných pedagogických fakultách (viz grafy č. 31, 32, 36 a 37). Pokud si uvědomíme, jaký význam přikládá této problematice MŠMT ČR, jaký důraz je na ni kladen v RVP, a tudíž v ŠVP, je tato situace na vysokých školách velmi tristní, a dokazuje rozpor mezi „teorií“ (zosobněnou studijními programy VŠ) a „praxí“ (představovanou regionálním školstvím).

Výzkum potvrdil, že „nejlépe připravenou“ skupinou jsou žáci. Opravdu čerpají své poznatky z výuky, své postoje z prožívané reality a „integrují“ podle skutečného stavu ve třídě nebo svého okolí (viz grafy č. 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 54 a 56, tabulka č. 12), dokáží díky tomu přenášet význam pojmů z multikulturní výchovy do svého života.

6. Závěr

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit informovanost učitelů a studentů pedagogických fakult o možnostech multikulturní výchovy na základních školách.

Hlavní cíl práce byl splněn.

Bylo zjištěno, že učitelé i vysokoškolští studenti pedagogických oborů nejsou příliš informováni o možnostech multikulturní výchovy na základních školách.

U pedagogických pracovníků regionálního školství to je způsobeno konzervativním přístupem učitelských sborů, poměrně vysokým věkovým průměrem zkoumané skupiny respondentů z řad učitelů, často i ekonomickými problémy škol (možné vysoké částky z rozpočtu škol vynaložené na další vzdělávání pedagogických pracovníků lze využít jiným, pro školy příhodnějším způsobem), osobní neochotou učitelů přistoupit na jinou, než jim známou, skutečnost.

Vysokoškolští studenti nejsou příliš informováni o metodách a technikách multikulturní výchovy, neboť sami nedokáží odhadnout, co je pro jejich budoucí praxi potřebné, a proto nevěnují této problematice velkou pozornost. Vedení pedagogických fakult se sice snaží studentům přinést alespoň základní studijní nabídku v oblasti multikulturní výchovy, ovšem pouze formou volitelných seminářů.

Hypotéza 1, která předpokládala informovanost o metodách a technikách multikulturní výchovy, **se nepotvrdila.**

V současné době nabíhá zavádění školních vzdělávacích programů na základních školách. Výzkumem bylo prokázáno, že učitelé nemají zájem se v této oblasti vzdělávat, přestože k tomu mají všechny podmínky a možnosti. Pokud používají pedagogové při své práci metody a techniky multikulturní výchovy, dělají to intuitivně a v omezené míře. Je však možné, a bude to záležet na tom, jak se budou školy ve svých

školních vzdělávacích programech realizovat, jak se budou profilovat, na co se především zaměří, že budoucnost bude jiná.

Hypotéza 2, která stanovovala, že učitelé základních škol používají metody a techniky multikulturní výchovy, **byla vyvrácena.**

7. Seznam použité literatury

- 1) BARŠA, P. Politické teorie multikulturalismu. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. 347 s. ISBN 80-7325-020-9
- 2) BROUČEK, S. et al. Základní pojmy etnické teorie. *Český lid*, 1991, 78, č. 4, ISSN 0009-0794
- 3) COUSSEYOVÁ, M. Rámec integrační politiky. přeložil Kadeřávek, Martin. 1. vydání. Vydavatelství Rady Evropy, 2000. ISBN 92-871-4341-2
- 4) ČERMÁKOVÁ, J., RABIŇOVÁ, D., STÖHROVÁ, H., ŠIŠKOVÁ, T. *TY + JÁ = KAMARÁDI. Hry, básničky, pohádky a teorie podporující multikulturní výchovu*. 1. vyd. Praha: ISV, 2000, 153 s. ISBN 80-85866-76-5
- 5) ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vzdělávání cizinců* [online]. [cit.2007-08-01]. dostupné z <http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/o/1414-06-za_rok_2006-4__vzdelavani_cizincu>
- 6) DEMJANČUK, N., DROTÁLOVÁ, L. *Vzdělání a extremismus*. 1. vyd. Praha: Epoque, 2005. 133 s. ISBN 80-8632-83-X
- 7) FAY, B. *Současná filosofie sociálních věd. Multikulturní přístup*. 1.vyd. Praha: Slon, 2002. 324 s. ISBN 80-86429-10-5
- 8) GULOVÁ, L., ŠTĚPAŘOVÁ, E. *Multikulturní výchova v teorii a praxi*, Brno: Katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty MU: Kabinet multikulturní výchovy při Pedagogické fakultě MU, 2004. 231 s.
- 9) HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 312 s. ISBN 80-7178-803-1
- 10) HOŘAVOVÁ et al. *Nečitelní cizinci. Jak se (ne)píše o cizincích v českém tisku*. Praha: Multikulturní centrum Praha. 2003. 94 s. ISBN 80-239-1137-6
- 11) HOSKOVEC, J. *Psychologický výkladový atlas*. Praha: Karolinum, 1993. 281 s. ISBN 80-7066-716-8
- 12) KOLEKTIV AUTORŮ. *Česká xenofobie*. 1. vyd. Praha: Votobia, 1998. 180 s. ISBN 80-7220-04405
- 13) KURAS, B. *Evropa snů a skutečností*. 1. vyd. Praha: Baronet, 2007. 181 s. ISBN 978-80-7214-971-1

- 14) METODICKÝ POKYN. Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 23. 3. 1999 [cit. 16.8.2007]. Dostupné z <<http://www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/LPMethodickypokynkprojevumxenofobie.pdf>>.
- 15) METODICKÝ PORTÁL.CZ. *Školní vzdělávací program*. [online]. [cit.2007-08-08] dostupné z <http://www.rvp.cz/sekce/66>
- 16) MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Bílá kniha. Národní program rozvoje vzdělávání v České republice*. 1. vyd. Praha: Tauris, 2001. 98 s. ISBN 80-211-0372-8
- 17) MULTIKULTURNÍ CENTRUM PRAHA. *Vzdělávací kurzy pro učitele*. [online]. [cit. 2007-08-06]. Dostupné z <<http://www.mkc.cz/cz/>>
- 18) NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2. vyd. Praha: Academia, 1997. 437 s. ISBN 80-200-0625-7
- 19) PRŮCHA, J. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. 2. vyd. Praha: Portál, 2004. 144 s. ISBN 80-7178-977-1
- 20) PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova. Příručka nejen pro učitele*. 1. vyd. Praha: Triaton, 2006. 258 s. ISBN 80-7254-866-2
- 21) PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie: sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. Praha: Portál, 2007. 220 s. ISBN 978-80-7367-280-5
- 22) PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova. Teorie – praxe – výzkum*. 1. vyd. Praha: ISV, 2001. 211 s. ISBN 80-85866-72-2
- 23) PRŮCHA, J. *Učitel. Současné poznatky o profesi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 160 s. ISBN 80-7178-621-7
- 24) RAXEN - Zpráva o stavu rasismu, xenofobie a antisemitismu v České republice v roce 2006. *Člověk v tísní společnost při Čt, o.p.s.* [online]. Říjen 2006 [cit. 16.8.2007]. Dostupné z <<http://www.clovekvtisni.cz/download/pdf/74.pdf>>.
- 25) ROUBÍČEK, V. *Úvod do demografie*. 1. vyd. Praha: CODEX Bohemia, 1997. 348 s. ISBN 80-85963-43-4
- 26) SARTORI, G. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2005. 134 s. ISBN 80-7363-022-2

- 27) SLOVNÍK CIZÍCH SLOV. [online]. [cit.2007-08-01]. Dostupné z <<http://www.slovník-cizich-slov.cz/integrace.html>>
- 28) ŠIŠKOVÁ, T., et al. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 208 s. ISBN 80-7178-285-8
- 29) ŠULEŘ, O. *Managerské techniky*. 1. Vyd. Olomouc: Rubico, 1995. ISBN 80-85839-06-7
- 30) TAYLOR, CH. et al. *Zkoumání politiky uznání. Multikulturalismus*. Praha: Epoque, 2004. 191 s. ISBN 80-86328-64-3
- 31) ÚPLNÉ ZNĚNÍ. Školství 2001. č. 618 (1. 4. 2007). Ostrava: Sagit, 2007, ISBN 979-807208-627-6
- 32) VELKÝ SOCIOLOGICKÝ SLOVNÍK. Sv. I, A-O. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. 747 s. ISBN 80-7184-310-5.
- 33) WIKIPEDIE.CZ. *Otevřená encyklopedie*. [online]. [cit.2007-08-01]. Dostupné z <<http://cs.wikipedia.org/wiki/>>
- 34) ZÁKON o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (325/1999 Sb.). *LEXdata* [online]. 2007 [cit.16.8.2007]. Dostupné z <<http://www.lexdata.cz/web/lexdata.nsf/frameset?openpage&sb=C12571D20046A0B2C125684D0045538E>>
- 35) ZÁKON o právech příslušníků národnostních menšin (273/2001 Sb.). *Portál veřejné správy české republiky* [online]. 2007 [cit.16.8.2007]. Dostupné z <http://portal.gov.cz/wps/portal/s.155/701/cmd/ad/c/313/ce/10821/p/8411/s.155/701?PC_8411_li=0&PC_8411_name=o%20právech%20příslušníků%20národnostních%20menšin&PC_8411_ps=10>.

8. Klíčová slova

MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA

MULTIKULTURNÍ CENTRA

INTEGRACE

NÁROD

RASISMUS

XENOFOBIE

DISKRIMINACE

RÁMCOVĚ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM

9. PŘÍLOHY

PŘÍLOHA 1 - DOTAZNÍK PRO UČITELE A STUDENTY

Jsem studentkou posledního ročníku bakalářského studia Zdravotně sociální fakulty JČU, oboru Rehabilitace a psychosociální péče. Pro potřebu své práce: „Informovanost učitelů základních škol o možnostech multikulturní výchovy jako součást integrace“ provádím dotazníkové šetření, a obracím se na Vás, abyste mi pomohli splnit můj úkol. Dotazník je anonymní, a tudíž veškeré údaje budou využity pouze jako podklad pro mou práci, proto prosím vyplňte i identifikační údaje.

Dotazník se skládá a) z uzavřených otázek (např. otázka 3) – označte vždy jen jednu odpověď.

b) z otevřených otázek (např. otázka 2) – doplňte svoje názory.

Identifikační údaje:

pohlaví.....	Muž / žena
věk 1).....	18 – 25
2).....	25 – 30
3).....	30 – 40
4).....	40 – 50
5).....	50 – 60

ve školství pracuji (udejte dobu své praxe):

funkce:

typ školy:.....

národnost:.....

(prosím uveďte).

1) Označte, do které skupiny respondentů patříte:

a) Učitel na základní škole.

b) Student vysoké školy.

c) Jiné

.....
.....

(prosím uveďte).

2) Co si představujete pod pojmem multikulturní výchova?

.....
.....
.....

(prosím uveďte).

3) Znáte metody a techniky multikulturní výchovy?

a) ano

b) ne

Na otázky 4 – 6 odpovídejte v případě, že znáte metody a techniky multikulturní výchovy.

4) Jaké metody multikulturní výchovy využíváte ve své praxi?

.....
.....
.....(prosím uveďte).

5) Která z technik multikulturní výchovy se Vám zdá nejvhodněji použitelná při vzdělávání žáků základních škol?

.....
.....
.....
(prosím uveďte).

6) Jak jste se o metodách a technikách multikulturní výchovy dozvěděli?

a) Již při studiu na vysoké škole.

b) Od zaměstnavatele.

c) Vlastním zájmem – samostudium.

d) Jinak

.....
.....
(prosím uveďte).

7) Znáte nějaká multikulturní centra, na která byste se v případě zájmu o multikulturní výchovu obrátil/a?

a) ano

b) ne

c) nevím

8) Pokud ano jaká?

.....
.....
.....

(prosím uveďte).

9) Absolvovali jste nějaký kurz/přednášku týkající se multikulturní výchovy a jejího využití?

- a) ano
- b) ne

10) Pokud ano jaký?

.....
.....
.....

(prosím uveďte).

11) Setkali jste se s problematikou multikulturní výchovy při studiu vysoké školy?

- a) ano
- b) ne

12) Myslíte si, že používání principů multikulturní výchovy při vzdělávání je pro žáky přínosné?

- a) ano
- b) ne

13) Jaký máte vztah k multikulturní výchově?

- a) Považuji ji za přínosnou.
- b) Zdá se mi nepřínosná.
- c) Nevím.
- d) Jiný.

14) V případě, že jste zaškrtnl/a možnost d) jiný, napište prosím jaký.

.....
.....

(prosím uveďte).

15) Měla by být podle Vás zahrnuta multikulturní výchova ve školním vzdělávacím programu?

- a) ano
- b) ne

16) Zdá se Vám, že dostupnost kurzů/přednášek o multikulturní výchově je dobrá?

- a) Špatná
- b) Dobrá
- c) Velmi dobrá
- d) Výborná

17) Pokud jste absolvovali nějaký kurz/přednášku o multikulturní výchově, jak jste se o ní dozvěděli?

- a) Nalezl/a jsem si ho sám/sama.
- b) Byl mi nabídnut zaměstnavatelem/vysokou školou.
- c) Byl mi nařízen zaměstnavatelem/vysokou školou.

18) Znáte některé zdroje týkající se multikulturní výchovy?

- a) ano
- b) ne

19) Pokud ano jaké?

.....
.....
.....

(prosím uveďte).

20) V rámci jakých předmětů lze podle Vás uplatnit principy multikulturní výchovy?

.....
.....

(prosím uveďte).

21) Byl/a jste seznámen/a s nějakou hrou týkající se multikulturní výchovy?

- a) ano
- b) ne

22) Pokud ano uveďte s jakou.

.....
.....

(prosím uveďte).

Otázky 23 – 27 jsou určeny pro učitele základních škol.

23) Setkáváte se při své praxi s žáky jiné národnosti?

a) ano

b) ne

Pokud ano, s jakými typy národností?

.....
.....

(prosím uveďte).

24) Zlepšuje multikulturní výchova vztahy mezi žáky?

a) ano

b) ne

c) nevím

25) Využíváte při své praxi některou z učebnic zahrnující prvky multikulturní výchovy?

a) ano

b) ne

26) Pokud ano jaké?

.....
.....

(prosím uveďte).

27) Je multikulturní výchova zahrnuta ve školním vzdělávacím programu Vaší školy?

a) ano

b) ne

Děkuji za čas, který jste věnovali mému dotazníku.

PŘÍLOHA 2 – DOTAZNÍK PRO ŽÁKY OSMÝCH A DEVÁTÝCH TŘÍD

Jsem studentkou posledního ročníku bakalářského studia Zdravotně sociální fakulty JČU, oboru Rehabilitace a psychosociální péče. Pro potřebu své práce: „Informovanost učitelů základních škol o možnostech multikulturní výchovy jako součást integrace“ provádím dotazníkové šetření, a obracím se na Vás, abyste mi pomohli splnit můj úkol. Dotazník je anonymní, a tudíž veškeré údaje budou využity pouze jako podklad pro mou práci, proto prosím vyplňte i identifikační údaje.

Dotazník se skládá a) z uzavřených otázek (např. otázka 3) – označte vždy jen jednu odpověď.

b) z otevřených otázek (např. otázka 2) – doplňte svoje názory.

Identifikační údaje (podtrhni): žák / žákyně
osmý / devátý ročník

1) Slyšel/a jsi někdy o multikulturní výchově?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

2) Co si představuješ pod pojmem „multikulturní výchova“?

.....
.....
.....

(prosím uveď).

3) Učíte se ve škole o kulturách jiných národností?

- a) ano
- b) ne

Pokud jsi odpověděl/a kladně na otázku číslo 3, odpověz prosím na tuto otázku:

4) V jakých předmětech?

.....
(prosím uveď).

5) Měli jste někdy ve třídě spolužáka jiné národnosti?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

Pokud ano, jaké národnosti je (byl)?

.....

(prosím uveď).

6) Povídate si někdy o jeho zemi?

a) ano

b) ne

Pokud jsi odpověděl/a kladně na otázku číslo 6, odpověz prosím na otázky 7 - 9:

7) Co ti přišlo v jeho zemi zajímavé?

.....
.....

(prosím uveď).

8) Čím se jeho země od naší odlišuje?

.....
.....

(prosím uveď).

9) Naučil tě nějakou hru, kterou jsi neznal/a?

a) ano

b) ne

10) Znáš nějaké pořady v televizi nebo rádiu o jiných národnostech, které žijí u nás?

a) ano

b) ne

c) nevím

Pokud ano, jaké?

.....

(prosím uveď).

11) Setkal/a jsi se někdy osobně s jinou kulturou (kino, divadlo, koncert, taneční vystoupení)?

a) ano

b) ne

Pokud ano, odpověz prosím na následující dvě otázky.

11. 1 O co se jednalo?

.....
.....

(prosím uveď).

11. 2 Šel/a bys na něco podobného znovu?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

12) Je ve tvém místě bydliště někdo, kdo patří k jiné národnosti?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

Pokud ano, k jaké národnosti si myslíš, že patří?

.....
(prosím uveď).

13) Co si myslíš, že znamená výraz rasismus?

.....
.....
(prosím uveď).

14) Co je to xenofobie?

- a) Útok na člověka jiné rasy.
- b) Strach z člověka, který vyznává jiné náboženství.
- c) Strach vůči cizincům nebo neznámému.

Ráda bych Ti poděkovala za strávený čas, který jsi věnoval/a tomuto dotazníku.

PŘÍLOHA 3 – MULTIKULTURNÍ SCRABLE

K jednotlivým slovům: **ROM, ŽID, MUSLI, VIETNEMEC.**

Doplňte pozitivní charakteristiky nebo informace, které se vztahují k uvedeným skupinám. Postupujte jako při hře Scrable, nebo Kris – Kros, tzn. že doplňujeme do řádků nebo do sloupců k základovému slovu.

Např.:

Č inorodost
tol **E** rance
 CH rám sv. Víta

ROM

**M
U
S
L
I
M**

**V
I
E
T
N
A
M
E
C**

ŽID